

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Bakalářská práce

Kateřina Štěřbová

Obálkyknih.cz : popis projektu a jeho perspektiv

The Czech project The Cover of the book : a description of the
project and its perspectives

Praha 2021

Vedoucí práce: PhDr. Radka Římanová, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala PhDr. Radce Římanové Ph.D. za cenné rady a vedení mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat Ing. Jirímu Nechvátalovi, PhDr. Zuzaně Hájkové a Ing. Petru Žabičkovi, kteří mi věnovali svůj čas.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Českých Budějovicích, dne 7. května 2021

.....

Kateřina Štěrbová

Identifikační záznam

ŠTĚRBOVÁ, Kateřina. *Obálky knih.cz : popis projektu a jeho perspektiv*. Praha, 2021. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav informačních studií a knihovnictví.

Klíčová slova

Obálky knih.cz (služba), knižní obálky, databáze, online katalogy, repozitáře, digitalizace

Abstrakt

Bakalářská práce "Obálky knih.cz: popis projektu a jeho perspektiv" se zabývá popisem projektu od jeho vzniku až po současnost. Zvláštní důraz je kladen na Jihočeskou vědeckou knihovnu v Českých Budějovicích, která je spolu s Moravskou zemskou knihovnou v Brně správcem celé služby. Hlavním cílem této práce je detailně popsat celý projekt Obálky knih.cz a podrobně zachytit jeho vývoj. V úvodní teoretické části je shrnuta historie projektu a také popis zapojení Jihočeské vědecké knihovny do projektu. Další kapitoly se věnují současnému vývoji projektu Obálky knih.cz a v krátkosti je zmíněno samotné skenování a následné zpracování obálek, titulních stran a obsahů na příkladu Jihočeské vědecké knihovny. Součástí bakalářské práce je praktická část, která představuje metodiku a organizaci výzkumného šetření. Výzkum byl prováděn mix metodikou práce s analýzou statistik a třech polostrukturovaných rozhovorů. V samotném závěru jsou shrnuta a vyhodnocena shromážděná fakta.

Klíčová slova

Book covers, the project, database, online catalog, repository, digitization

Abstract

The bachelor's thesis *Book covers: the project description and its perspectives* deals with the description of the project from its beginning up to the present. We especially emphasize the Research Library of South Bohemia, which is together with the Moravian Library, the administrator of the whole project. The main goal of this thesis is to describe in detail the whole project *Book covers* and closely capture its development. The introductory theoretical part sums up the project history as well as the description of the integration of the Research Library of South Bohemia into the project. Other chapters deal with current development of *Book covers* and we briefly mention the very scanning and subsequent processing of covers, title pages and contents illustrated by the example of the Research Library of South Bohemia. The bachelor's thesis also contains a practical part which introduces the methodology and setup of the research. The analysis was realized by the qualitative methodology, using semi structured dialogues. The summary contains compilation and evaluation of the gathered facts

Obsah

1.	Úvod.....	10
2.	Vývoj projektu Obálky knih.cz v letech 2008–2021	12
2.1.	Autorský zákon	13
2.2.	Zdroje dat v projektu Obálky knih.cz.....	13
2.3.	Ocenění projektu	15
3.	Stav projektu v roce 2021.....	16
3.1.	Kooperace knihoven.....	17
3.2.	Služby Obálky knih.cz	19
4.	Úloha Jihočeské vědecké knihovny ve službě Obálky knih.cz	23
4.1.	Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích	23
4.2.	Úloha Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích	24
5.	Pracovní postupy v systému pro zapojené knihovny	25
5.1.	Registrace knihovny do systému.....	25
5.2.	Skenování dokumentů.....	25
5.3.	Skenovací klient	26
5.4.	Kontrola dat ve službě Obálky knih.cz	29
6.	Kvantitativní analýza vývoje služby Obálky knih.cz	31
6.1.	Vliv pandemie Covid-19 na projekt Obálky knih.cz.....	33
6.2.	Skenování periodik.....	36
6.3.	Financování služby Obálky knih.cz	38
6.4.	Management projektu Obálky knih.cz	39
6.5.	Propagace služby Obálky knih.cz	40
7.	Vyhodnocení dvou dílčích výzkumů.....	41
8.	Možnosti dalšího rozvoje projektu Obálky knih.cz.....	44
9.	Závěr	45
10.	Seznam použité literatury	47
	Seznam grafů.....	52
	Seznam obrázků	52
	Seznam tabulek	52
	Seznam příloh.....	52

Seznam zkratek

AKS	Automatizovaný knihovní systém
ARL	Advanced Rapid Library – knihovní systém
AV	Akademie věd
ČR	Česká republika
ČVUT	České vysoké učení technické v Praze
DILIA	Divadelní, literární, audiovizuální agentura
JCU	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
MKČR	Ministerstvo kultury České republiky
MUNI	Masarykova univerzita
OOA-S	Ochranná organizace autorská – Sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl
SDRUK	Sdružení knihoven České republiky
SKAT	Sdružení uživatelů knihovních systémů LANius
SK ČR	Souborný katalog České republiky
SKIP	Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky
UPOL	Univerzita Palackého v Olomouci
UTB	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
VISK	Veřejné informační služby knihoven
VKOL	Vědecká knihovna v Olomouci

Předmluva

Obohacený online knihovní katalog, je katalog, jehož součástí jsou prvky rozvíjející záznamy dokumentů (např. obálky, obsahy titulů, komentáře, citace aj.). Je to důležitý faktor v prezentaci knihovního fondu a výpůjčních služeb, tedy základních funkcí každé knihovny. Jednou z hlavních veřejně dostupných databází obohacujících bibliografické záznamy, v českých knihovních katalozích, je služba Obálkyknih.cz.

Hlavním cílem bakalářské práce je detailně popsat službu Obálkyknih.cz a podrobně zachytit její vývoj v letech 2008 až 2021. Dynamický vývoj projektu nastal po převzetí služby Jihočeskou vědeckou knihovnou v Českých Budějovicích a Moravskou zemskou knihovnou v Brně v roce 2013.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Úvod práce se zabývá historií projektu. V rámci této kapitoly je zpracována případová studie na zapojení koncové knihovny do projektu, na příkladu Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích. Další kapitoly se věnují současnému vývoji projektu Obálkyknih.cz v Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích. Další část práce popisuje technologické postupy jako jsou skenování nových titulů do databáze a následné zpracování obálek, titulních stran, obsahů a dalších prvků. Tyto procesy jsou popsány na konkrétním příkladu Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích.

Cílem praktické části bakalářské práce je analyzovat vývoj služby Obálkyknih.cz v období 2013-2021 a navrhnout možnosti jejího dalšího rozvoje. Během těchto let prošla služba významnými změnami. V rámci praktické části jsou shrnuta souhrnná statistická data projektu z posledních let, a to po zapojení Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích. Součástí podkapitol jsou informace týkající se managementu, financování a propagaci projektu.

V praktické části bakalářské práce došlo ke změně výzkumné metody, oproti zadání práce. Původně navrhnuté dotazníkové šetření bylo změněno na kombinovanou metodiku výzkumu. Byl uplatněn kvantitativní a kvalitativní přístup. Konkrétně se jedná o analýzu statistik a čerpání dat z polostrukturovaných rozhovorů. Tato změna byla provedena při shromažďování podkladů pro praktickou část bakalářské práce a ukázalo se jako relevantní užití jiných výzkumných metod. Rozhovory byly vedeny s třemi vybranými odborníky, kteří dlouhodobě pracují na projektu Obálkyknih.cz. V závěru práce jsou

shrnutá a vyhodnocena shromážděná fakta a navrženy možnosti dalšího vývoje.

Hlavními literárními zdroji, ze kterých byly čerpány podklady pro práci, jsou články z odborných knihovnických periodik, příspěvky z konferenčních sborníků. Významné byly také doplňující konzultace s Ing. Jiřím Nechvátalem, který je v současné době odpovědnou osobou za celý projekt.

Rešerše byla provedena v databázi knihovnické literatury. Pro bakalářskou práci byly využity články publikované v odborném tisku, kdy klíčové období bylo v letech 2008-2020. Jako další zdroje informací sloužily rozhovory s PhDr. Zuzanou Hájkovou (náměstkyně ředitele v Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích), Ing. Petrem Žabičkou (náměstek ředitele v Moravské zemské knihovně v Brně) a Ing. Jiřím Nechvátalem (vedoucí oddělení automatizace, správy sítě a digitalizace v Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích). Komplettní přepisy rozhovorů jsou dostupné v přílohách této práce. Tyto přepisy byly autorizovány dotčenými osobami a nejsou anonymizovány. Respondenti byli o tom, že bude uvedena jejich identita v bakalářské práci informováni. Veškerá statistická data pocházejí z internetového rozhraní, které slouží pro kontrolu a nahrávání dat zaregistrovaným knihovnám a byly zpřístupněny díky správci služby.

Součástí bakalářské práce jsou obrázky, které doplňují text, zejména ukázky skenovacího klienta služby Obálkyknih.cz. Statistická data jsou prezentována formou grafů a tabulek. Orientaci v těchto částech práce umožňuje seznam obrázků, grafů a tabulek, který je umístěn v závěru.

Informační prameny jsou citovány dle normy ČSN ISO 690-2. Citace v textu jsou uváděny podle harvardského stylu. Seznam použité literatury je řazen abecedně. Práce obsahuje seznam užitých zkratk. Text bakalářské práce má rozsah (bez příloh) 73 100 znaků a 51 normostran.

1. Úvod

Současná role veřejných knihoven je již daleko širší, než je pouhé poskytování výpůjčních služeb. Potřeby čtenářů se dynamicky mění a tím i nabídka knihoven. Současný čtenář běžně využívá služby různých webových katalogů. Tyto katalogy jsou často pro uživatele velmi lákavé, zároveň jsou obohacené detailními popisy, doplňujícími fotografiemi a recenzemi zboží. Ani knihovní katalogy nezůstaly v pozadí tohoto vývoje a snaží se být pro své uživatele stejně atraktivní. Cílem obohacování knihovních katalogů je vytvořit uživatelsky přívětivé prostředí pro čtenáře, které bude mít atraktivnější nabídku informací s přidanou hodnotou (obálkou, obsahem, komentářem).

Po publikování studie Funkční požadavky na bibliografické záznamy (FRBR)¹ v roce 1998, došlo k definování požadavků na funkci knihovního katalogu, respektive bibliografického záznamu. Koncepční model FRBR nabízí komplexní způsob zpracování a prezentaci nalezených informací v knihovním katalogu. Díky základním entitám dílo, vyjádření, provedení a jednotka, představuje model jasnou hierarchickou strukturu.

Vizi na obohacení knihovních katalogů o další prvky (obálky, obsahy titulů) představil české odborné veřejnosti například Martin Vojnar² v roce 2007 na konferenci Knihovny.cz. Jako reakci na tuto myšlenku se také české knihovny zapojily do budování obohacených knihovních katalogů. Vzniklo několik samostatných projektů, které postupně zanikaly a z nichž vznikla služba Obálkyknih.cz. Projekt Obálkyknih.cz. je významným dodavatelem obohacujících dat pro knihovní katalogy, který dnes využívá většina knihoven v České republice a jejich prostřednictvím i všichni jejich čtenáři. Celý projekt je také založen na spolupráci a kooperaci českých knihoven. Díky pravidelnému přispívání svou prací do projektu, dochází ke stálému obohacování o nová data (komentáře, anotace, autority, citace, doporučování literatury, fulltexty obsahů, odkazy na e-knihy,

¹ FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records) – funkční požadavky na bibliografické záznamy. Publikováno v roce 1998 doporučení pro nově vznikající pravidla RDA. (KDT, 2001)

² Martin Vojnar – jedním z hlavních hybatelů záměru obohatit české knihovní katalogy o obálky a obsahy knih. Vizi představil na konferenci Knihovny.cz. (Vojnar, 2007)

komentáře a hodnocení, obálky periodik a dokumentů, odkazy na digitalizované dokumenty, aj.). Služba Obálkyknih.cz je ryze český projekt, nemá návaznost na slovenské či jiné knihovny v zahraničí.

2. Vývoj projektu Obálkyknih.cz v letech 2008–2021

„26. března 2008 se v Národní knihovně sešli zástupci Městské knihovny v Praze, Národní knihovny, Moravské zemské knihovny, Vědecké knihovny v Olomouci, firmy Lanius a SKIP a dohodli se na přípravě pilotního projektu, v rámci kterého měl být zprovozněn centrální server. Konkrétně se jedná o zdroj s jednotným rozhraním podle vzoru Google API, který bude sloužit pro přebírání obálek a v budoucnu i dalších objektů. Navržené řešení by mělo být otevřené tak, aby umožnilo integraci do všech knihovnických systémů“ (Richter, 2008).

Služba Obálkyknih.cz vznikla v roce 2008 v Moravské zemské knihovně v Brně a byla podpořena projektem VISK3 MKČR³ (Veřejné informační služby knihoven, dále VISK3). (Mynářová, 2011) Služba navázala na dnes již nefunkční projekty, které vznikly v historii a nabízely obohacování knihovnických katalogů o další prvky (Table of content (TOC) server Národní knihovny v Praze⁴, modul ADAM knihovnického systému Aleph⁵). Hlavním cílem bylo zpřístupnit uživatelům více informací o publikaci, kterou našli přes online knihovní katalog. V první fázi šlo pouze o propojení obrázků obálek knih do katalogu knihoven. Původně tedy služba Obálkyknihy.cz měla být pouze centrálním repositářem těchto obálek. „Na vývoji technických záležitostí spolupracovala Moravská zemská knihovna v Brně spolu s Vědeckou knihovnou v Olomouci a Národní knihovnou v Praze. Hlavním programátorem byl Mgr. Martin Šárfy“ (Žabička, 2018).

Krátkou dobu byla služba ve správě Městské knihovny v Praze. V roce 2013 přešla licenční práva na Sdružení knihoven České republiky (dále SDRUK). Následně, téhož roku, pověřil SDRUK správou a vývojem služby Jihočeskou vědeckou knihovnu v Českých Budějovicích. Jihočeská vědecká knihovna

³ VISK3 MKČR – Veřejné informační služby knihoven, služba podporovaný Ministerstvem kultury České republiky. Hlavním cílem podprogramu VISK 3 je systematická podpora šíření a poskytování informací občanům prostřednictvím knihoven s využitím informačních technologií, zejména prostřednictvím veřejně přístupné informační sítě. (VISK, ©2020)

⁴ TOC server (Table of content) – projekt Národní knihovny na obohacování bibliografických záznamů o obsahy dokumentů. (Balíková, 2008)

⁵ Modul ADAM (Aleph Digital Asset Modul) – „modul AKS Aleph pro vkládání a zpracování digitálních objektů“ (Holásková, 2010).

v Českých Budějovicích celý projekt stabilizovala po technické stránce a postupně jej rozvíjela o další prvky. Konkrétně se jedná o obsahy knih, obsahy periodik, uživatelské komentáře a hodnocení, OCR zpracované fulltexty obsahů a dalších prvků, které se stahují přímo do knihovních katalogů díky jedné, snadno použitelné webové službě (Obálkyknih.cz 2008).

"Zdrojový kód vytvořený v rámci projektu Obálkyknih.cz je poskytován dalším zájemcům, jako open source. Vlastníkem práv k projektu je SDRUK, Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích a Moravská zemská knihovna v Brně jsou pověřeny správou celého projektu" (Obálkyknih.cz, ©2008-2020a).

2.1. Autorský zákon

„V roce 2006 se sdružení SKIP se podařilo prosadit do novely autorského zákona 121/2000 Sb. důležité ustanovení, které knihovnám poskytuje licenci na zhotovení kopie obálky a obsahu publikace, včetně jejího umístění v knihovním katalogu.“ (Richter, 2008).

Projekt Obálkyknih.cz tedy využívá výjimky autorského zákona, který zní: *„(č. 121/2000 Sb., § 37) umožňující pro knihovny, archivy, muzea, galerie, školy a jiné nevýdělečné školské a vzdělávací zařízení za účelem nabídky k půjčení a zpřístupnění obsahu svých sbírek užít rozmnoženinu díla či jeho části obsažené na obálce, případně včetně tematického obsahu díla v katalogu sbírek. Tento katalog sbírek může také zpřístupňovat veřejnosti, zamezí-li zhotovení rozmnoženiny výtvarného díla, která by mohla být užita k přímému či nepřímému hospodářskému nebo obchodnímu účelu. Instituce je vždy povinna v katalogu sbírek uvést jméno autora, je-li to možné a nejde-li o dílo anonymní, nebo jméno osoby, pod jejímž jménem se dílo uvádí na veřejnost.“* (Zákony pro lidi, 2010-2021).

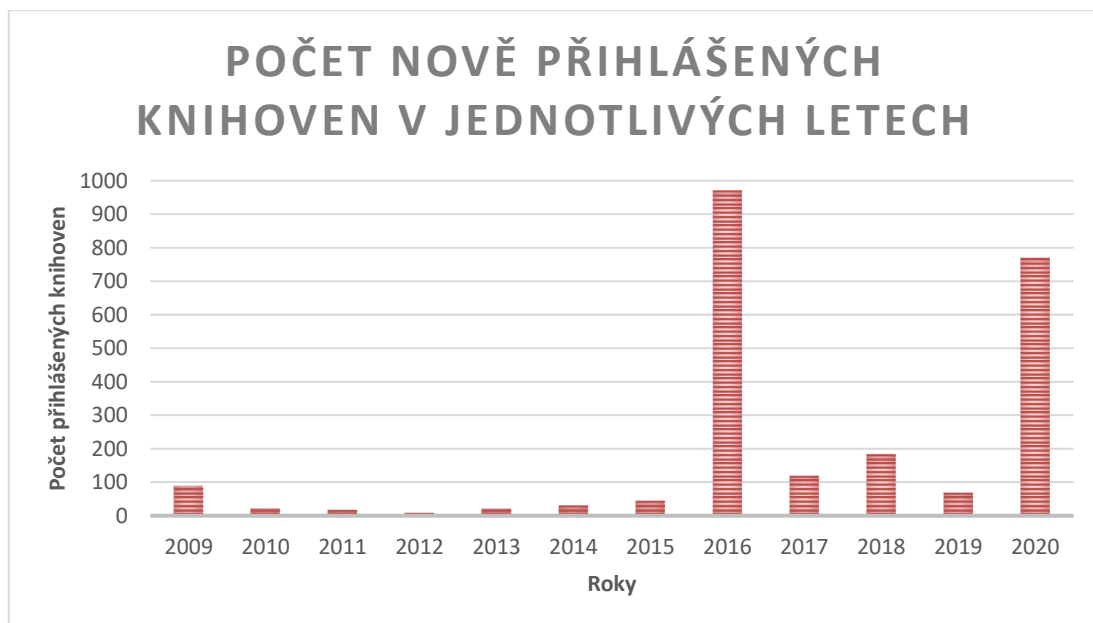
2.2. Zdroje dat v projektu Obálkyknih.cz

V začátcích služby byly hlavními zdroji dat obálky, které se stahovaly přímo od vydavatelů a nakladatelů. Konkrétně se jednalo a tyto vydavatele a nakladatele *„BONTONFILM.CZ, Computer Press, a.s., Euromedia k.s., Kanzelsberger, a.s., Kosmas, s.r.o., LIBREX, Pavel Dobrovský – BETA, Pemic, a.s., Vltava, a.s., Svaz českých nakladatelů a knihkupců“* (Richter, 2008). Vše fungovalo díky dohodě sdružení SKIP (Svaz knihovníků a informačních pracovníků, dále SKIP)

a největších vydavatelů knih v České republice. „*Knihovna (člen SKIP), která zahájí přebírání kopií obálek a anotací, vyplní registrační formulář, který obsahuje název knihovny, poštovní adresu, webovou stránku, kontakt na vedení knihovny a kontakt pro zasílání nabídek a obchodních sdělení. Dále knihovna přebírající kopie obálek a anotace uvede na svých webových stránkách informaci o firmách, od kterých přebírá kopie obálek a anotací. Zároveň u této informace budou umístěna loga spolupracujících firem a aktivní odkaz na jejich webové stránky. SKIP poskytne spolupracujícím firmám údaje o knihovnách, které přebírají kopie obálek a anotací. Spolupracující firmy mohou údaje o knihovnách využít pro zasílání nabídek a jiných obchodních sdělení*“ (Richter, 2008).

V současné době, však již nakladatelé přispívají do služby s naprostým minimem obálek. Důvodem je většinou nízká kvalita skenovaných dat a nedostupnost obsahů dokumentů. „*Aktuálně největšími přispěvateli obálek jsou samy knihovny, pomocí vlastního programu (tzv. skenovacího klienta), který vznikl v září 2013 a je stále vyvíjen a používán. Zároveň je pro vkládání obálek dostupné webové rozhraní služby, které využívají individuální přispěvatelé* (Nechvátal, 2015a). Webové rozhraní pro skenování titulů není však již dále vyvíjeno, a to z důvodu preference skenování titulů přes skenovacího klienta. Aktuálně již není možné nahrávat do projektu obsahy, autority a další prvky přes webové rozhraní. „*Na servery knihovních systémů není možné, z důvodů omezení, daných dohodou s vydavateli a nakladateli trvale obálky ukládat. Znemožňuje se tímto i možnost automatických oprav nesprávných obálek a aktualizací stahovaných dat*“ (Obálkyknih.cz, ©2008-2020a).

Aktuálně využívá služby projektu Obálkyknih.cz pro obohacování vlastních katalogů na 2 500 českých knihoven, muzeí a jiných paměťových institucí. Tento údaj není přesný, protože některé instituce mají sdílené registrace (např. více poboček v rámci jedné knihovny využívá jednu registraci a osobu za ni odpovědnou), reálný počet uživatelů služby je tedy vyšší. Do služby Obálkyknih.cz aktivně přispívá novými příspěvky cca 100 knihoven. „*V dnešní době by se asi jen stěžela našla knihovna, která služeb projektu nevyužívá*” (Nechvátal, 2016a).

Graf 1 : Počet nově přihlášených knihoven do služby v časovém rozmezí 2009 - 2020 (Nechvátal, 2021b)

Znatelný nárůst počtu registrací v roce 2016 zapříčinila úprava předpisů⁶ pro zapojení knihoven do projektu, za kterých je možné využívat službu Obálkyknih.cz. Tyto předpisy upravují i zapojení služeb projektu do knihovnických systémů, využívaných hlavně v českých knihovnách (Lanius, Koha, Evergreen). Od roku 2016 se musí nové knihovny povinně zaregistrovat, aby mohly přispívat, či využívat služeb Obálkyknih.cz.

2.3. Ocenění projektu

Moravská zemská knihovna v Brně a Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích byly za rozvoj služby Obálkyknih.cz oceněny v roce 2016 cenou „Knihovna roku“ (Nechvátal, 2018a).

„Cena „Knihovna roku“ se uděluje se od roku 2003 k ohodnocení dlouhodobých zásluh o rozvoj knihovnictví v obcích nebo mimořádného přínosu k rozvoji veřejných knihovnických a informačních služeb. Je udělována v kategoriích "základní knihovna" a "významný počin v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb" (SKIP, 2021).

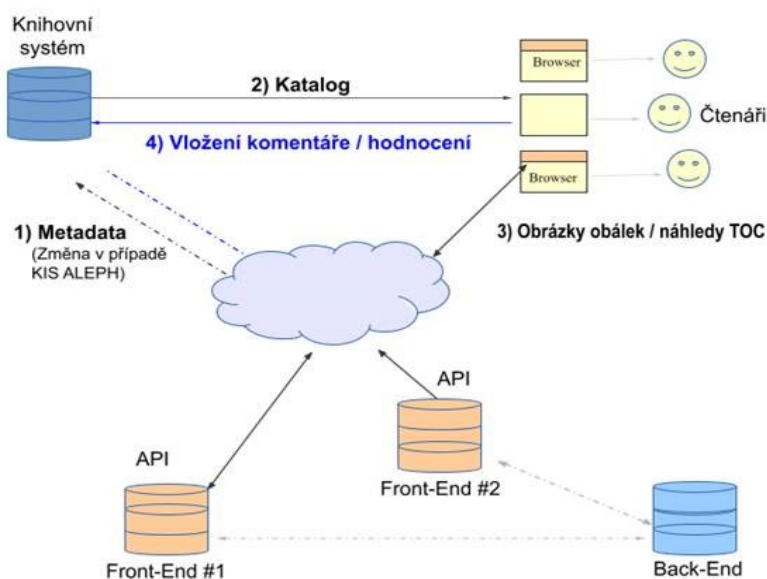
⁶ V roce 2016 byly knihovny upozorněny na důsledné dodržování podmínek využívání projektu, tj. povinná registrace a povinnost uvádět ve svých knihovnických katalozích, zpětný odkaz na titul na stránkách projektu, nebo IP adresu. (Obálkyknih.cz, ©2008-2020b)

3. Stav projektu v roce 2021

Aktuálně veškeré požadavky na inovace řeší Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích a Moravská zemská knihovna v Brně. Službu využívají knihovny bez ohledu na své zaměření, či velikost. „*Každoročně se zvyšuje počet organizací, které se do služby zapojují*“ (Nechvátal, 2021a). V rámci zachování funkčnosti služby bylo také nutné modernizovat hardwarové vybavení z důvodu vysoké náročnosti projektu na výpočetní výkon a internetovou konektivitu.

V Jihočeské vědecké knihovně se nachází hlavní server ("matka" – BackEnd), který sbírá veškerá data a replikuje je na dva aplikační servery ("dcery"-FrontEnd), které poskytují data knihovním systémům. Jeden záložní server se nachází v lokální počítačové síti Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích a druhý server je umístěn v Moravské zemské knihovně v Brně (v případě výpadku jednoho ze serverů mají knihovní systémy možnost pomocí funkce failover přejít během několika vteřin na záložní zdroj bez ztráty dostupnosti služeb pro své čtenáře (Obálkyknih.cz, ©2008-2020a). Všechny servery jsou umístěny na páteřních linkách akademické sítě Cesnet, což umožňuje garantovat vysokou dostupnost služeb.

„Databáze aktuálně obsahuje přes 2,31 miliónu obálek (nárůst za rok 2020 o cca 170 000 obálek), 583 tisíc obsahů českých a zahraničních dokumentů (nárůst za rok 2020 o cca 60 000 obsahů) a 10 tisíc seznamů doporučené literatury. Dále poskytuje přes 500 tisíc anotací, 3,57 miliónu hodnocení u 174 tisíc titulů, 8,5 tisíc komentářů, 57 tisíc fotografií autorit a cca 0,6 miliónu vygenerovaných citací dle normy ISO 690. Měsíčně hlavní server (BackEnd) odbaví průměrně 50 miliónů požadavků, cca. 2 milióny denně, průměrně 20 dotazů za vteřinu. Ve špičkách (9-15:00) odbavují servery 40-80 požadavků za vteřinu. Denně do databáze je nově nahráno nebo upraveno průměrně 500 dokumentů. Denní přírůstek dat činí 8 GB, z nich se následně generují náhledy obálek v různých rozlišeních, PDF dokumenty s obsahy a rozpoznává se text pomocí OCR (Nechvátal, 2021b).

Obrázek 1 : Celková architektura systému (Nechvátal, 2019d)

3.1. Kooperace knihoven

Mezi nejvýznamnější instituce, které do služby pravidelně přispívají s novými skeny, patří Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, Národní technická knihovna, Knihovna Univerzity Palackého Olomouci.

Celkové příspěvky do služby, přes skenovacího klienta, dle jednotlivých knihoven (rok 2020)

NÁZEV KNIHOVNY	STRANY	TITULY
Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích	19055	8708
Národní technická knihovna	15859	4272
Knihovna Univerzity Palackého v Olomouci	15455	7326
Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna	12995	6683
Moravská zemská knihovna v Brně	12934	6683
Středisko vědeckých informací	12002	3434
Masarykova univerzita – Právnická fakulta	11331	2196
Národní knihovna ČR	10937	7465
Národní lékařská knihovna	9342	3417
Vědecká knihovna v Olomouci	9294	5137

Tabulka 1 : Celkové příspěvky do služby, přes skenovacího klienta, dle jednotlivých knihoven (rok 2020) (Nechvátal, 2021a)

Strany představují součet zaslaných obálek (vždy jedna kniha je jedna obálka) a obsahů (jeden titul může mít několik stránek obsahů, stejně tak i stránek doporučené literatury). Tato metodika sledování statistik byla zvolena ke spravedlivé interpretaci přispívání jednotlivých knihoven, kdy převážně odborné publikace obsahují více stránek obsahů a doporučené literatury (10-50 stránek). Podpořena je tak i motivace knihoven přispívat do projektu obsahy a seznamy doporučené literatury u publikací s velkým rozsahem.

„Služeb Obálkyknih.cz může využívat jakýkoliv knihovnický systém, který implementuje API projektu do svého programu“ (Obálkyknih.cz, ©2008–2020b).

Mezi nejznámější a nejčastěji využívané knihovnické automatizované systémy v České republice, patří Aleph, ARL (Advanced Rapid Library), Clavius / Carmen / Tritius, Evergreen, Koha, KPSYS.

	ALEPH	ARL	CLAVIUS/ CARMEN	DAWINCI	EVERGREEN	KOHA	KOHA/ Vufind4.x	KPSYS/ PORTARO	TRITIUS
používá API 2.0 (dotazy na www.obalkyknih.cz)	ano/ne	ne	ne	ne	ne	ano	ne	ano/ne	ne
používá API 3.X (dotazy na cacheX.obalkyknih.cz)	ano/ne	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ano/ne	ano
stahuje systém obálky, nebo obsahy do lokální cache/proxy	ne	ne	ne	ne	ano	ne	ano	ano	ne
...pokud stahuje, provádí pravidelnou aktualizaci záznamů	ne	ano	ne	ano	ano	ne	ano	ne	ne
zobrazuje náhledy obálek	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano
zobrazuje obálky o rozměru 510 bodů	ne	ano	ne	ano	ano	ne	ano	ne	ne
zobrazuje náhledy obsahů	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ne	ano	ano
indexuje OCR obsahy a umožňuje jejich prohledávání čtenáři	ano	ano	ano	ne	ne	ne	ne	ano	ano
zobrazuje obálky u vícesvazkových děl	ano	ano	ano	ne	ne	ne	ne	ne	ano
pro propojení záznamů s Obálkyknih.cz, systém využívá identifikátory:									
ISBN	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano
ISSN	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ne	ano
ISMN	ano	ano	ano	ne	ne	ne	ano	ne	ano
číslo ČNB	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ne	ano	ano
OCoLC	ano	ano	ne	ne	ne	ne	ano	ne	ne
EAN	ano	ano	ano	ne	ne	ne	ano	ano	ano
vlastní identifikátor	ano	ano	ne	ano	ne	ne	ne	ne	ne
systém používá dotaz na jeden titul s použitím více výše zmiňovaných identifikátorů	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano
zobrazuje obálky periodik	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano

zobrazuje obsahy periodik	ano	ano	ne	ne	ano	ne	ne	ano	ne
... zobrazuje jen obálku posledního dostupného čísla periodika	ano	ano	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano
... zobrazuje obálky libovolných čísel	ano	ano	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
... zobrazuje všechny obálky u svázaného ročníku	ne	ano	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
system umožňuje v případě výpadku jednoho ze serverů přejít automaticky na druhý server (failover)	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ne	ano	ano
zobrazuje hodnocení	ano	ano	ne	ne	ano	ne	ne	ne	ne
zobrazuje komentáře	ano	ano	ne	ne	ano	ne	ne	ne	ne
zobrazuje anotace	ano	ano	ne	ano	ano	ne	ne	ne	ano
posílá vlastní hodnocení na obálkyknih.cz	ano	ano	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano
posílá vlastní komentáře na obálkyknih.cz	ano	ano	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ano
zobrazuje nahledí autorit	ne	ano	ne	ano	ne	ne	ne	ano	ne
zobrazuje plný náhled autority - 510 bodů	ne	ano	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
zobrazuje citace dle normy ČSN ISO 690	ne	ano	ne	ano	ne	ne	ne	ano	ano
zobrazuje odkazy na volně dostupné e-knihy	ne	ano	ne	ne	ne	ne	ne	ne	ne
zobrazuje odkazy na plné texty v systémech Kramerius	ne	ano	ne	ano	ne	ne	ne	ne	ne
zobrazuje systém zpětný odkaz na konkrétní titul na obálkyknih.cz	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano

Tabulka 2 : Přehled implementovaných funkcí služby Obálkyknih.cz ve vybraných knihovních systémech (Nechvátal, 2019c)

Dá se říci, že maximální kompatibilitu se službou Obálkyknih.cz dodržuje knihovní systém ARL (Advanced Rapid Library), který také využívá Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích. Na něm jsou testovány veškeré inovace, které jsou nově zapojovány do služby Obálkyknih.cz. Druhý v pořadí je knihovní systém Aleph, na tomto systému probíhalo testování nových prvků v Národní knihovně v Praze.

3.2. Služby Obálkyknih.cz

- **Anotace** – součástí informací o publikaci jsou autorské, nakladatelské, ale i uživatelské popisy dokumentů, které usnadňují čtenáři výběr dokumentů, dle svého preferovaného žánru a zájmu. Anotace vytváří nejen sami čtenáři, ale jsou také získávány od nakladatelů, kteří je vytváří při distribuci titulu na knižní trh.

- **Authority** – fotografie autorů a osobností napojené na ID autority databáze národních autorit spravované Národní knihovnou v Praze. Záznamy jsou také obohaceny např. o GPS souřadnice míst, www odkazy na Wikipedii apod.
- **Citace** – citace dokumentu, podle mezinárodní normy ČSN ISO 690 generované z ověřených knihovnických zdrojů Národní knihovny v Praze (databáze Souborný katalog ČR), či z knihovnických databází Jihočeské vědecké knihovny. Citace je také možné generovat z vlastních dat konkrétní knihovny a zobrazovat je ve vlastní knihovně. Toto je využíváno hlavně u specifických druhů dokumentů (CD, DVD, regionální dokumenty aj.). (Obálkyknih.cz, ©2008-2020b)
- **Doporučování** – záměrem této nové služby je, nabízet další literaturu čtenářům, a to na základě podobnosti titulů. Dle historie výpůjček profilově obdobných skupin uživatelů a jejich výpůjček (př. pokud si čtenář půjčuje převážně detektivní literaturu, systém mu bude doporučovat knihy půjčovně čtenáři z obdobně profilované skupiny). Projekt nabízí doporučování i na základě jednoho konkrétního titulu. Doporučují se tituly, které se nachází v databázi projektu Obálkyknih.cz. Výsledný seznam doporučených titulů je možné využít např. na stránce detailu bibliografického záznamu, nebo také na stránce konta čtenáře v knihovním katalogu. Aktuálně se jedná cca o jeden milion titulů. (Obálkyknih.cz, ©2008-2020b)
- **E–knihy** – součástí bibliografického záznamu titulu v knihovním katalogu, může být i možnost zobrazení odkazu na elektronickou verzi knihy, bez ohledu na verzi vydání daného titulu. Aktuálně je v databázi projektu dostupných více jak 2200 e-knih z produkce Městské knihovny v Praze, které jsou provázány na více jak třicet tisíc různých vydání stejných titulů.
- **Komentáře a hodnocení** – možnost stažení a zobrazení dostupných čtenářských komentářů. Hlavním cílem komentářů a hodnocení projektu Obálkyknih.cz je umožnit sdílení zážitků a doporučování titulů mezi čtenáři. *„Proto byla nabídka služeb poskytovaných knihovním systémům projektu Obálky knih.cz, rozšířena právě o vzájemné sdílení komentářů a hodnocení.*

Knihovny zapojené do projektu Obálky knih.cz mají možnost přistupovat ke komentářům a hodnocením a tím si obohatit svůj katalog. Hodnocení a komentáře jsou pro čtenáře anonymní. Ovšem systém umožní uživateli pouze jedno vložení komentáře, či hodnocení k jednomu konkrétnímu titulu. Není žádoucí z komentářů udělat diskuzi v knihovním katalogu“ (Obálkyknih.cz, ©2008–2020e). Projekt nabízí zároveň i možnost exportu komentářů z knihovních systémů zpět na servery projektu Obálkyknih.cz a tím dochází ke zpřístupnění dat dalším knihovnám. „Hodnocení probíhá systémem hvězdiček (číselné hodnocení díla), většina hodnocení pochází ze čtenářského portálu Československé bibliografické databáze (www.cbdb.cz). Zhruba 6000 komentářů (slovní hodnocení) bylo v minulosti staženo ze souborného katalogu knihoven používající AKS Lanius. Velmi nízké procento čtenářů okomentuje dokument přímo v knihovním katalogu, či na webových stránkách Obálkyknih.cz, což je dáno nízkou atraktivitou klasických knihovních katalogů pro čtenářskou obec“ (Nechvátal, 2021b). Tuto možnost bohužel nevyužívá mnoho knihoven.

- **Obálky knih a periodik** – služba poskytuje obálky knih i jiných speciálních dokumentů, jako jsou mapy, hudebniny, CD, DVD. Obálky jsou poskytovány v různých rozlišeních.
- **Obsahy knih a periodik** – v knihovním katalogu se zobrazují v podobě PDF souborů naskenované obsahy dokumentů. Některé knihovní systémy nepodporují zobrazování obsahů dokumentů a z tohoto důvodu je nutné uvádět vždy zpětný odkaz na webové stránky Obálkyknih.cz, kde se nachází kompletní informace k danému titulu. . (Obálkyknih.cz, ©2008-2020b)
- **Fulltexty obsahů** – převedené obsahy a seznamy doporučené literatury na text pomocí technologie OCR a zpřístupněné pro indexaci knihovním systémem. Umožňují fulltextové prohledávání konkrétních pojmů a snadnější vyhledávání konkrétních dokumentů čtenáři, nejen na základě bibliografických záznamů dokumentů, ale také na vlastním obsahu. Čtenáři se tak dostanou k titulům, které jsou běžným vyhledáváním nezjistitelné.

- **Odkazy na digitalizované dokumenty** – jedná se o elektronicky zpřístupněné dokumenty dostupné v systémech Kramerius knihoven ČR. Jedná se jak o tituly autorsky volné, tak i o tituly chráněny autorským zákonem (po uplynutí 70 let od smrti autora, dostupné pouze v instituce samé). (Nechvátal, 2019b) V roce 2020 byly doplněny i odkazy na dokumenty z projektu „Díla nedostupná na trhu“ zpřístupněné na základě licenčních smluv Národní knihovny ČR s kolektivními správci DILIA a OOA-S. „Jedná se o dokumenty, které jsou chráněny autorským zákonem (tj. neuplynulo 70 let od smrti autora) a které nejsou dostupné na trhu, a to včetně dalších vydání, případně i upravených nebo elektronických. Kromě toho jsou z rozhraní Národní knihovny v Praze přístupné plné texty dokumentů, které jsou z hlediska autorského práva volné“ (Národní knihovna, ©2021)

Obrázek 2 : Jaké všechny možnosti vylepšení knihovního katalogu nabízí služba Obálkyknih.cz (Nechvátal, 2019a)

Zde jsou zobrazeny všechny prvky, které nabízí služba Obálkyknih.cz na knihovním katalogu Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích. K dispozici je až dvanáct doplňujících informací ke každému titulu. Závisí pouze na vlastnostech knihovních systémů, zda jsou schopny všechny informace zobrazit pro čtenáře v knihovních katalozích.

4. Úloha Jihočeské vědecké knihovny ve službě Obálkyknih.cz

4.1. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích

Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích je krajskou knihovnou, jejímž zřizovatelem je Jihočeský kraj. První zmínka o knihovně je z roku 1885. Knihovna sídlí ve dvou hlavních budovách, které se nacházejí v centru města (Na Sadech a Lidická třída). V roce 2019-2020 proběhla přístavba budovy na Lidické třídě. Vznikl zde volný výběr z dokumentů, které byly uchovávány ve skladech knihovny. Součástí Jihočeské vědecké knihovny jsou také čtyři pobočky (Vltava, Rožnov, Suché Vrbné a Čtyři Dvory). Od roku 2012 je ředitelem Mgr. Ivo Kareš.

Knihovní fond je univerzální a knihovna má právo na regionální povinný výtisk. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích zajišťuje také regionální funkce a metodickou činnost pro ostatní knihovny v Jihočeském kraji.

Knihovna je ve svém působení velmi činná. Je střediskem kulturních, vzdělávacích a informačních služeb pro město České Budějovic a okolí a pravidelně organizuje vzdělávací a kulturní akce. Za svou činnost, v oblasti rozvoje knihovnictví, dostala třikrát ocenění „Knihovna roku“ od Ministerstva kultury ČR. V roce 2003 obdržela první ocenění za projekt „Kohoutí kříž“⁷. Druhé ocenění v roce 2016 obdržela knihovna za online půjčování e-knih čtenářům ze současné produkce beletrie a naučné literatury českých nakladatelů.

V roce 2016 získala zatím poslední ocenění Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, spolu s Moravskou zemskou knihovnou v Brně, v kategorii „významný počin v poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb“ za službu Obálkyknih.cz. (Jihočeská vědecká knihovna, ©1997–2021)

⁷ Kohoutí kříž – web zaměřený na šumavskou německou literaturu. Projektu vznikl v roce 1990 a funguje dodnes. „Zahrnuje autory původem ze Šumavy v jejím širším přeshraničním vymezení a další autory zabývající se danou tematikou od středověku až po současnost. Dílo obsahuje v současné době údaje o 2282 autorech a je tvořeno více než 6000 ukázkami, biografickými daty, medailony, bibliografickými odkazy, 33000 dokumenty v obrazové příloze“ (Kohoutí kříž, ©2001–2021).

4.2. Úloha Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích ve službě Obálkyknih.cz

Během roku 2013 byla Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích pověřena držiteli práv k projektu Obálkyknih.cz (SDRUK) k provozování a dalšímu rozvoji služby. Zároveň v tomto období začalo intenzivní skenování knih ze skladů, kdy pracovníci Jihočeské vědecké knihovny postupně naskenovali všechny dostupné knihy do roku vydání 1960 a dále pokračují ve skenování starších titulů.

V současné době probíhá v Jihočeské vědecké knihovně skenování na pěti pracovištích – v oddělení periodik, akvizici, hudebnin, regionální literatury a ve skladech. Každé oddělení skenuje svou část fondu. V oddělení periodik se skenují obálky a obsahy periodik, které jsou vydány pro dospělé čtenáře, či speciální vydání periodik. Od roku 2016 dochází ke skenování vybraných nových periodických publikací. Zároveň probíhalo retrospektivní skenování starých seriálových publikací. Všechny nové tituly monografických publikací, které zakoupí Jihočeská vědecká knihovna do svého fondu, jsou skenovány v akvizičním oddělení (obálky, obsahy, rejstříky, seznamy doporučené literatury).

Hudební oddělení postupně skenuje celý svůj fond a všechny nově zakoupené dokumenty. Pracovníci skladu zpracovávali postupně monografické publikace, které byly umístěny ve skladech, v budově Jihočeské vědecké knihovny – na Lidické. Také regionální oddělení skenovalo starší publikace regionálního charakteru umístěné ve svém fondu. Na skenování se také významně podíleli studenti Střední školy informatiky a právních studií, z. ú., kdy v rámci své povinné praxe, postupně pomáhali skenovat filmová DVD, audio CD, starší periodika a monografie.

5. Pracovní postupy v systému pro zapojené knihovny

5.1. Registrace knihovny do systému

Projekt Obálkyknih.cz má jasné podmínky pro využívání svých služeb. Knihovny a jiné instituce využívající služby projektu se musí bezplatně zaregistrovat na oficiálních stránkách - www.obalkyknih.cz. „*Součástí registrace je nutné uvést URL adresu knihovního katalogu, či IP adresu serveru svého knihovního systému. Volitelně může obsahovat logo a název projektu*“ (Obálkyknih.cz, ©2008-2020a). U každé registrace je uvedena osoba, která odpovídá za knihovnu a je současně kontaktní osobou, pro komunikaci s poskytovateli služeb serveru Obálkyknih.cz. Registrace knihovny do projektu není vázaná žádnou papírovou smlouvou.

Zároveň instituce, které využívají služby Obálkyknih.cz, mají povinnost uvádět na svých online katalozích zpětný odkaz na titul, který se nachází na oficiálních stránkách projektu. Impulzy pro další rozvoj služby přichází přímo od knihovníků (ve většině případů přes email), kteří jsou zapojeni do skenování, kontrol a dalších prací týkající se projektu Obálkyknih.cz. Správce projektu Jiří Nechvátal také oslovuje, v rámci konferencí a přednášek knihovnickou obec s žádostí o zpětnou vazbu na projekt a s dalšími nápady na rozvoj projektu.

5.2. Skenování dokumentů

Po schválení registrace Jiřím Nechvátalem, který je v projektu vedený, jako kontaktní osoba a správce, je možné si stáhnout skenovací program, či skenovat a ukládat obálky dokumentů přímo přes webový portál (zde není možné skenovat obsahy, autority a další prvky). Po prvním spuštění skenovacího programu je nutné nastavit siglu vlastní knihovny a vyplnit konfiguraci připojení pro sběr metadat – Z39.50 server nebo X-Server. Dále je nutné nastavit přihlašovací údaje do systému Obálkyknih.cz (Nechvátal, 2019d).

Skenování dokumentů je možné pomocí těchto identifikátorů:

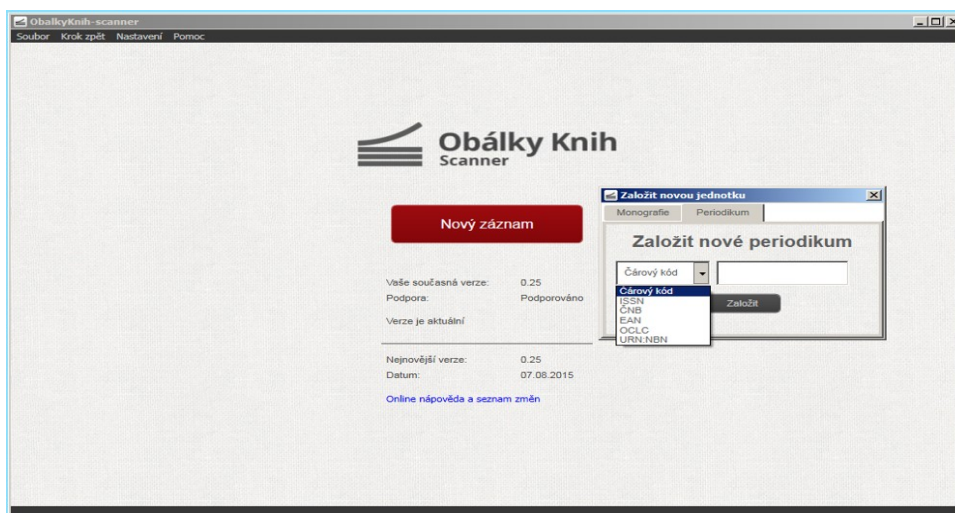
- ISBN (International Standard Book Number) - číselný kód určený pro jednoznačnou identifikaci knižních vydání. pro vnitřní potřebu projektu jsou všechny ISBN kódy převáděné do základního třináctimístného formátu. (Obálkyknih.cz, ©2008-2020a)

- ISSN (International Standard Serial Number) – „jednoznačný osmiciferný identifikátor periodické publikace“ (Wikipedie, 2019). Knihovny skenují obálky a obsahy nových i starších periodik.
- ISMN (International Standard Music Number) – „číselný kód určený pro jednoznačnou identifikaci tištěných hudebnin“ (Obálkyknih.cz, ©2008-2020a).
- kód OCLC (Online Computer Library Center) – „položkové číslo záznamu v souborném katalogu WorldCat“ (Wikiknihovna, 2021).
- EAN (European Article Number) – „čárový kód sloužící pro prodej v obchodech. Je identický s ISBN“ (Wikipedie, 2021).
- číslo ČNB (číslo České národní bibliografie) – „číslo ČNB je unikátní identifikátor, který má jednoznačně identifikovat českou národní produkci 19., 20. a 21. století. Číslo ČNB by měly mít veškeré publikované dokumenty vydané na území ČR od roku 1801 do současnosti“ (Caslin, 2019).

5.3. Skenovací klient

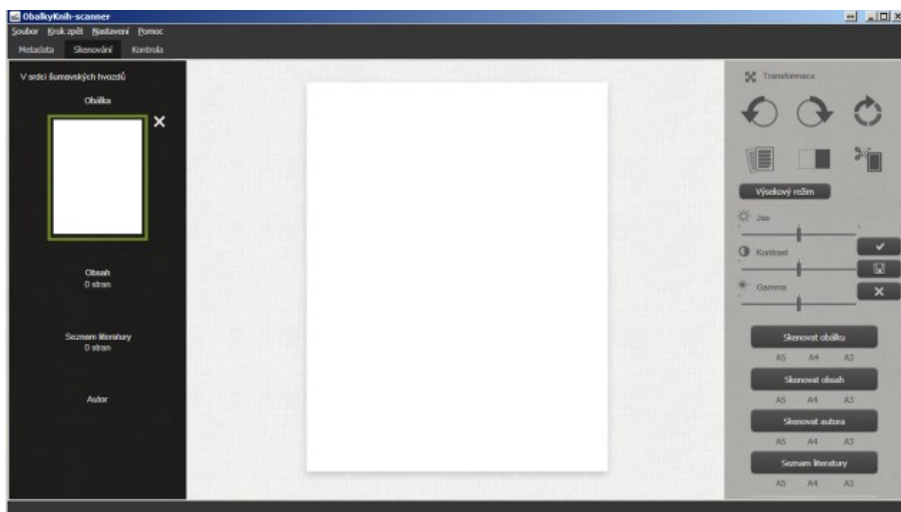
Po vyplnění všech identifikačních údajů, je možné začít skenovat dokumenty. Pomocí povolených identifikátorů (ISBN, ČNB, EAN, ISMN, ISSN, OCLC) načteme dokument do skenovacího klienta. Klient se spojí s katalogem domovské knihovny a vyhledá příslušné bibliografické záznamy. Z bibliografického záznamu vyjme popisná metadata (autor, název, rok a místo vydání dokumentu aj.) a dostupné identifikátory. Následně systém dle zjištěných identifikátorů vyhledá na serveru Obálkyknih.cz, zda existuje obálka a obsah k příslušnému titulu. Pokud byl dokument již v minulosti naskenován, je v tomto bodě nutná kontrola identifikátorů, zda se jedná o stejný titul (autor, název, rok a místo vydání dokumentu aj.). V případě, že nebyla k dokumentu naskenovaná obálka a obsah, je nutné chybějící položky doplnit. Je možné skenovat i více stran najednou. Skenovací klient umožňuje i dodatečné úpravy skenu (oříznutí, úpravu jasu, kontrastu, otočení). Po naskenování obálky, následuje doskenování obsahu. Poslední částí skenování je možnost digitalizovat portrét autora, pokud se v knize vyskytuje. Tento obrázek je pak následně navázán na autoritní záznam osobnosti,

pomocí ID autority NKP. Ve skenovacím klientu je možné přímo zkontrolovat vytvořený záznam. Ihned po uložení záznamu proběhne upgrade systému a po pár vteřinách se nový záznam objeví v katalogu knihovny (závisí na technické implementaci v použitých automatizovaných knihovních systémech – Tritius, Aleph, ARL (Advanced Rapid Library), Clavius / Carmen / Tritius, Evergreen, Koha, KPSYS). (Obálkyknih.cz, ©2008–2020b)

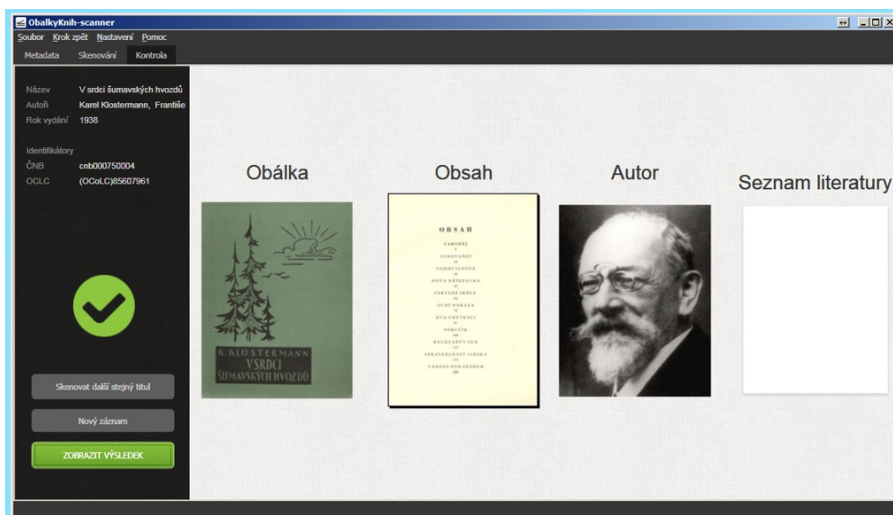
Obrázek 3 : Ukázka skenovacího klienta (Nechvátal, 2021a).

Při skenování nového záznamu jsou k dispozici dvě záložky. Pomocí těchto záložek si knihovník zvolí, zda skenovaný dokument je periodikum, či monografie. Systém automaticky volí jako preferovaný identifikátor "čárový kód". Při zadávání jiného identifikátoru, formulář průběžně kontroluje vstup a pokud je rozeznán ISBN, EAN kód, příp. číslo ČNB, systém tuto změnu automaticky rozezná a přizpůsobí se jí. Pokud bibliografický záznam nemá žádný z následujících identifikátorů: ISBN, ČNB, EAN, ISMN, ISSN, OCL, je možné zadat jednoznačný identifikátor v systému dané knihovny (například systémové číslo), k tomuto identifikátoru se pak automaticky připojí sigla knihovny.

Obrázek 4 : ukázka skenovacího klienta prázdný dokument (Nechvátal, 2021a).

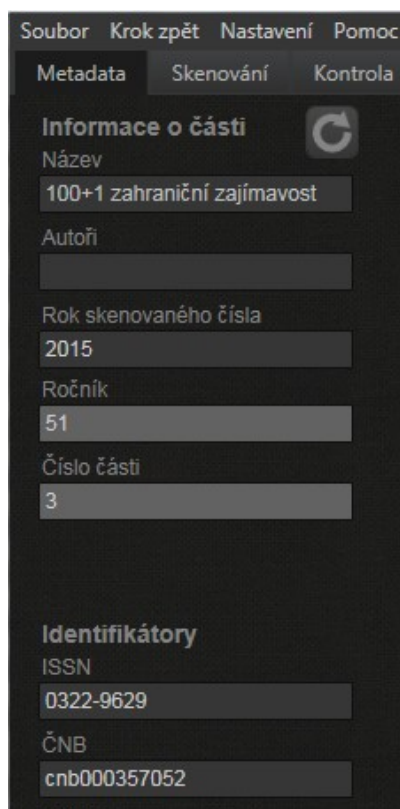
Pro úplnou synchronizaci se serverem Obálky knih.cz je nutné vyplnit položky "název titulu" a minimálně jeden identifikátor. Po naskenování může nastat situace, kdy bylo nalezeno více záznamů. „V takovém případě se zobrazí samostatné okno s možností listování v nalezených záznamech (je na zvážení, jestli titul není vícesvazkovou monografií). Okno obsahuje výpis nalezených bibliografických záznamů v MARC formátu. Obsluha skenovacího klienta vybere vhodný záznam a výběr potvrdí. Informace z vybraného záznamu budou doplněny do formuláře skenovacího klienta.“ (Obálky knih.cz, ©2008–2020c)

Obrázek 5 : ukázka skenovacího klienta - naskenovaná publikace (Nechvátal, 2021a).

Další fází je naskenování obálky titulu, pokud je to nezbytné, tak její ořezání, případné otočení stran a úprava kontrastu. V další části probíhá do skenování obsahu a rejstříku literatury. „Po dodatečných úpravách obálky titulu je nutné vybrat možnost „OCR zpracování obsahu. OCR zpracování není vyžadováno, pokud obsah neobsahuje latinské znaky, nebo je obsah složitě formátovaný (složitá

grafická úprava, nebo nestandardní typ písma).“ (Obálkyknih.cz, ©2008–2020c)
Poslední část procesu zahrnuje skenování portrétů hlavních autorů titulů. Skenování není povinné, ale je vhodné tuto funkci využít, pokud titul obsahuje na obálce/přebalu fotografii autora.

The screenshot shows a software interface for scanning a client. At the top, there is a menu with 'Soubor', 'Krok zpět', 'Nastavení', and 'Pomoc'. Below the menu are three tabs: 'Metadata', 'Skenování', and 'Kontrola'. The 'Metadata' tab is active. Under the heading 'Informace o části', there is a refresh icon and several input fields: 'Název' with the value '100+1 zahraniční zajímavost', 'Autoři' (empty), 'Rok skenovaného čísla' with the value '2015', 'Ročník' with the value '51', and 'Číslo části' with the value '3'. Below this is the 'Identifikátory' section with 'ISSN' (0322-9629) and 'ČNB' (cnb000357052).

Obrázek 6 : ukázka skenovacího klienta - naskenované periodikum (Nechvátal, 2021a).

Při skenování periodik je podobný postup, jako u monografie. Zásadním rozdílem je volba druhé záložky při začátku skenování a to na „periodikum“. Pole ISBN se ve formuláři automaticky mění na ISSN. V případě, že bylo v katalogu pomocí protokolu Z39.50 nalezeno víc záznamů, následuje výběr požadovaného záznamu, který se týká skenovaného periodika. „Poté dochází k automatickému načtení metadatového záznamu do formuláře skenovacího klienta a zobrazení náhledu obálky. V případě, že se obálka, či obsah skenovaného periodika nevyskytují na serveru Obálkyknih.cz, nebo jsou nekvalitní, je žádoucí pokračovat ve skenování všech částí.“ (Obálkyknih.cz, ©2008–2020d)

5.4. Kontrola dat ve službě Obálkyknih.cz

V ojedinělých případech dochází k nesprávnému propojení obálky a publikace (obálka je přiřazena ke špatnému dokumentu), většinou se jedná o chybně

přidělený, či duplicitní identifikátor k dokumentu (ISBN, ČNB, EAN, ISMN, ISSN). V těchto případech je nutná ruční kontrola a oprava záznamu. Kontrolování chybných záznamů provádí sami knihovníci, případně v koordinaci se správcem projektu Obálkyknih.cz (Jiří Nechvátal).

Webové rozhraní stránek Obálkyknih.cz umožňuje i přístup pro zpětnou kontrolu naskenovaných materiálů. *V souvislosti s nouzovým stavem v ČR došlo v roce 2020 k zásadnímu rozšíření a úpravám rozhraní pro opravu nahlášených chyb ve službě Obálkyknih.cz. Do kontrol se zapojilo více jak 100 knihovníků převážně z krajských knihoven v rámci „home office“. Vzniklo editační administrativní rozhraní, systém přidělování záznamů, statistický modul, kontrolní výpis zkontrolovaných titulů.*

Při kontrolách záznamů probíhalo doplňování chybějících identifikátorů (číslo ČNB, OCLC, ISBN), doplňování popisných metadat pro zobrazování na stránkách služby (název titulu, hlavní autor, rok vydání, vydavatel), dále k doplňování či úpravě anotace, a hlavně také k výběru dostupné obálky s nejvyšším rozlišením. Zároveň se opravovaly chybné záznamy a propojovaly se související záznamy (dílové tituly). V roce 2020 bylo takto zkontrolováno přes 197 000 záznamů“ (Nechvátal, 2021b).

Ukázka rozhraní pro kontrolu dat.

Rozhraní pro kontrolu dat:

Kontrola hlášení chybných obálek - abuse

The screenshot displays the control interface for reporting and managing book cover issues. At the top, there's a search bar and a 'Vyhledej titul' button. Below it, a specific record is shown for the book 'JFK' with a 'Problém s cover' (Cover problem) report. The report details include IP: 65499, reference STATUS: 2, Datum: 2020-03-25 16:42:23, Problém: real, ID: 88615, and AUTH ID. Two cover images are shown: one 161 x 240 pixels and another 129 x 280 pixels. Below the report is a table with columns for ID, ISBN, ČNB, EAN, ISSN, Název, Rok, Stran, Jazyk, and others. The table shows a record for 'Měč a tomahawk - Mitošev-Zemčoch, 2000'. To the right of the table is a sidebar with buttons for 'Vyhledej titul', 'HLEDAT OBÁLKY', 'HLEDAT OMLISEN', and 'OPRAVENO'. At the bottom, there's a warning message: '!!! na obalkyknih.cz se vyskytuje DUPLIKÁT tohoto záznamu !!! - neřeďte záznamy sami a předejte jej adminovi' and a 'PŘEDAT ADMINU' button.

Obrázek 7 : Ukázka rozhraní pro opravu dat v systému Obálkyknih.cz (Nechvátal, 2021a).

6. Kvantitativní analýza vývoje služby Obálkyknih.cz

Kvantitativní analýza vývoje služby Obálkyknih.cz se zaměřuje na časový úsek od roku 2013 do roku 2021. V roce 2013 získala Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích pověření ke správě projektu Obálkyknih.cz a během osmi let došlo k rychlému vývoji této služby. Z tohoto důvodu je analýza zaměřena na statistická data, která se týkají převážně Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích. Veškerá statistická data byly získána z databází projektu a poskytnuta správcem projektu Jiřím Nechvátalem. (Nechvátal, 2014)

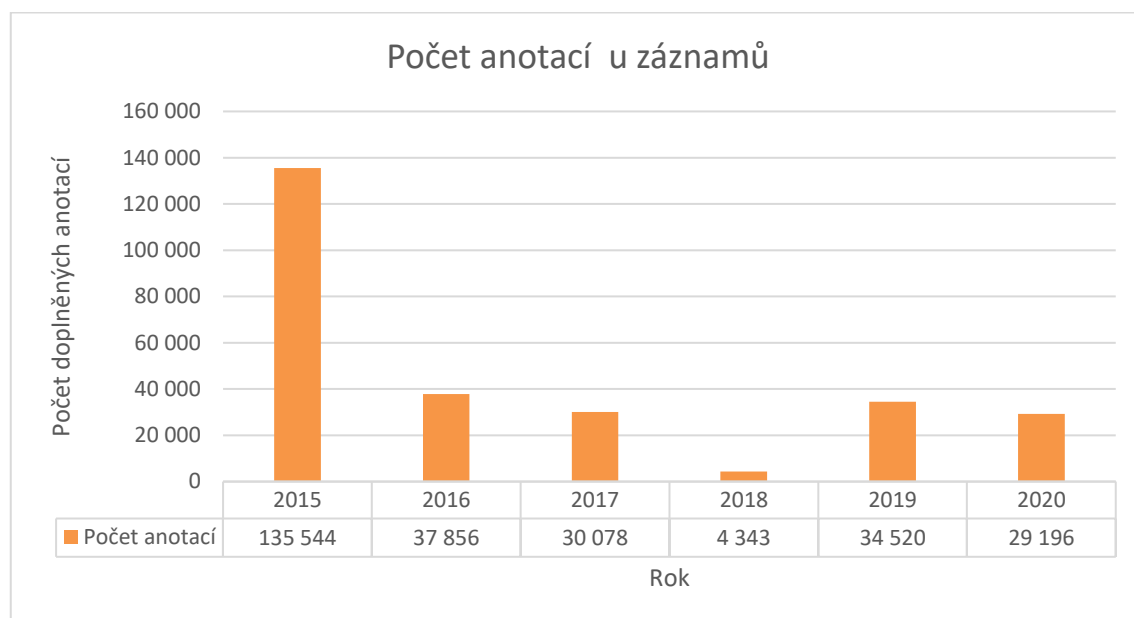
Po převzetí služby Jihočeskou vědeckou knihovnou v roce 2013 bylo nutné nejprve vyřešit historické provozní problémy, související s extrémní zátěží na hardware. Nevyhovující byla hlavně databázová struktura uložených dat projektu, která způsobovala občasně výpadky dostupnosti služeb projektu Obálkyknih.cz. Zároveň bylo v roce 2013 vypsáno výběrové řízení na dodavatele programátorských prací, v rámci řešení rozvoje služby Obálkyknih.cz. Výběrové řízení vyhrála firma Cosmotron Bohemia, s.r.o. *„Během tohoto roku probíhaly testovací práce. V létě 2013 došlo k přechodu z 32 na 64 bit platformu stávajícího serveru. Následně byla zprovozněna kopie serveru a synchronizace mezi ostrým serverem běžícím v Moravské zemské knihovně v Brně a novým serverem, který se nacházel v Jihočeské vědecké knihovně“* (Nechvátal, 2014).

V roce 2013 byl v Moravské zemské knihovně v Brně vyvinut program skenovací klient, který slouží ke skenování obálek dokumentů a jejich obsahů a následnému uložení na servery Obálkyknih.cz. *„První naskenovaný dokument v Jihočeské vědecké knihovně byl na server Obálkyknih.cz uložen 6.12.2013“* (Nechvátal, 2014). Ve zkušebním provozu projektu si Jihočeská vědecká knihovna udělala vlastní průzkum, v rámci, kterého zjistila, že čtenáři mají až třikrát větším zájem o titul, který má obohacený bibliografický záznam o obálku než o titul bez jakéhokoliv obohaceného obsahu. Tento soukromý průzkum jen potvrdil tezi, že čtenáři se orientují více, podle vzhledu obálky, než dle samotného záznamu. (Nechvátal, 2021a)

Během roku 2014 došlo k úpravě webového rozhraní služby Obálkyknih.cz a dále pobíhaly úpravy a vývoj skenovacího klienta na základě připomínek aktivních přispěvatelů. Zároveň probíhaly přípravy metodických manuálů pro

zapojení knihoven a knihovnických systémů. Investice do projektu byly směřovány na nákup nového serverové infrastruktury. Další výdaje byly spojené s programátorskými pracemi. (Nechvátal, 2015b)

V roce 2015 byla rozšířena nabídka služby Obálkyknih.cz o fulltextové zpracování obsahů pomocí technologie OCR. Zpracování probíhalo na serverech Moravské zemské knihovny v Brně, která disponovala volnou licencí OCR software. Byly přidány další prvky do projektu Obálkyknih.cz: anotace, komentáře a hodnocení. „Během roku 2015 došlo také k propojení s databází autorit, kdy knižní katalogy mají možnost obohatit své záznamy například o fotografie osob, GPS souřadnice míst, www odkazy. Také proběhlo obohacení služby o podporu zvukových dokumentů a hudebnin“ (Nechvátal, 2016a).

Graf 2 : Počty doplněných anotací u záznamů (Nechvátal, 2021a).

Během roku 2016 probíhala užší spolupráce s projektem Centrální portál knihoven, kdy se opakovaně sklízela data ze služby Obálkyknih.cz pro obohacení portálu Centrální portál knihoven a testovalo se zatížení serveru. Souběžně s testováním probíhaly další práce na službě Obálkyknih.cz. Na žádost knihovníků, kteří pravidelně přispívají svou prací do projektu Obálkyknih.cz, došlo k dalším úpravám a optimalizacím skenovacího klienta. Knihovnická obec také např. navrhla rozšíření souborů souvisejícími s databází s autoritami (Nechvátal, 2017).

V rámci roku 2017 došlo ke stažení nových obálek a obsahů dokumentů

z repozitářů systému Kramerius⁸. Během roku byl do služby zapojen nový prvek – citace podle normy ČSN ISO 690 generované z ověřených zdrojů Národní knihovny v Praze a Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích, či z vlastních dat knihoven. Dále proběhl import e – knih z produkce Městské knihovny v Praze a databáze Kramerius, e – knihy byly dále spárovány se záznamy ze služby Obálkyknih.cz. Během tohoto roku došlo k vytvoření kontrolního rozhraní, kde dochází ke zpětným kontrolám anotací v již zpracovaných záznamech. (Nechvátal, 2018b)

Cílem roku 2018 bylo obohacení služby o dva nové prvky, a to umožnění naskenování seznamu použité literatury pomocí skenovacího klienta a vytvoření služby, která doporučuje čtenářům další dokumenty dané knihovny. Služba doporučování literatury nabízí další literaturu čtenářům na základě podobnosti titulů a historie výpůjček čtenářů s podobnými zájmy. *„Součástí odborných publikací v databázi Obálkyknih.cz jsou PDF soubory, které obsahují seznamy použité literatury“* (Nechvátal, 2019c). V rámci této nové služby byl opět upraven skenovací klient. Během roku došlo k úpravě zobrazování ročníků periodik na webu služby. Periodika byla roztržena na jednotlivé ročníky a čísla pro snadnější orientaci uživatele. Koncem roku 2018 bylo vypsané výběrové řízení na obnovu diskového uložení a serverů, které vyhrála firma XANADU a.s.

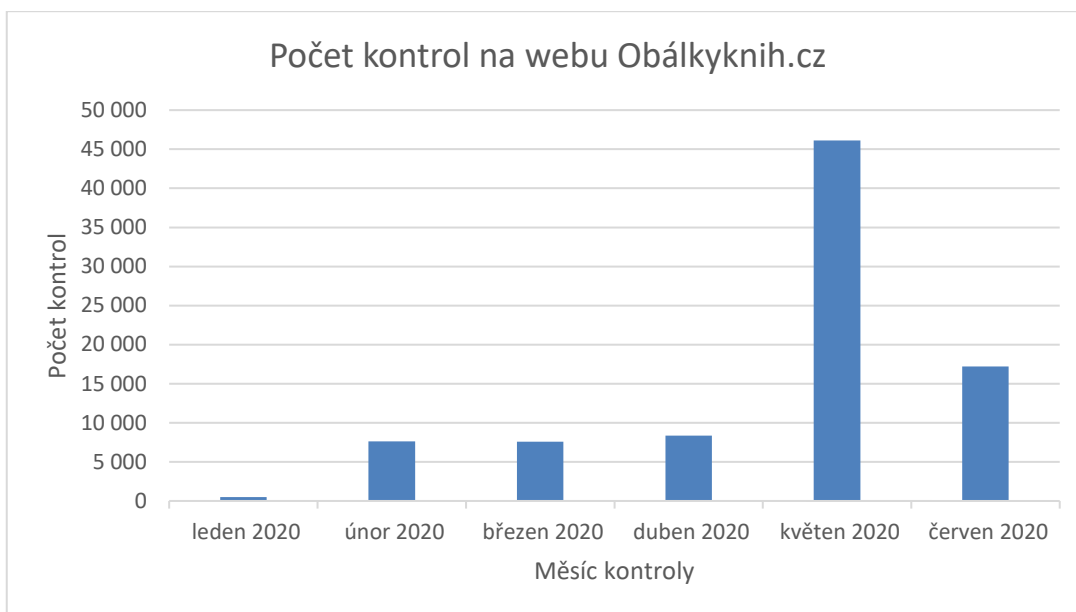
Úkoly, které byly řešeny v rámci roku 2019, se zaměřovaly především na monitoring celého systému Obálkyknih.cz, dále došlo na základě získaných zkušeností s provozem služby k úpravě funkcionality doporučování literatury. Během celého roku probíhaly kontrolní práce na záznamech. (Nechvátal, 2020) Knihovníci se především zaměřovali na kontrolu anotací, velikosti naskenovaných obálek (rozlišení, bez nálepek) a pozornost také věnovali duplicitním záznamům.

6.1. Vliv pandemie Covid-19 na projekt Obálkyknih.cz

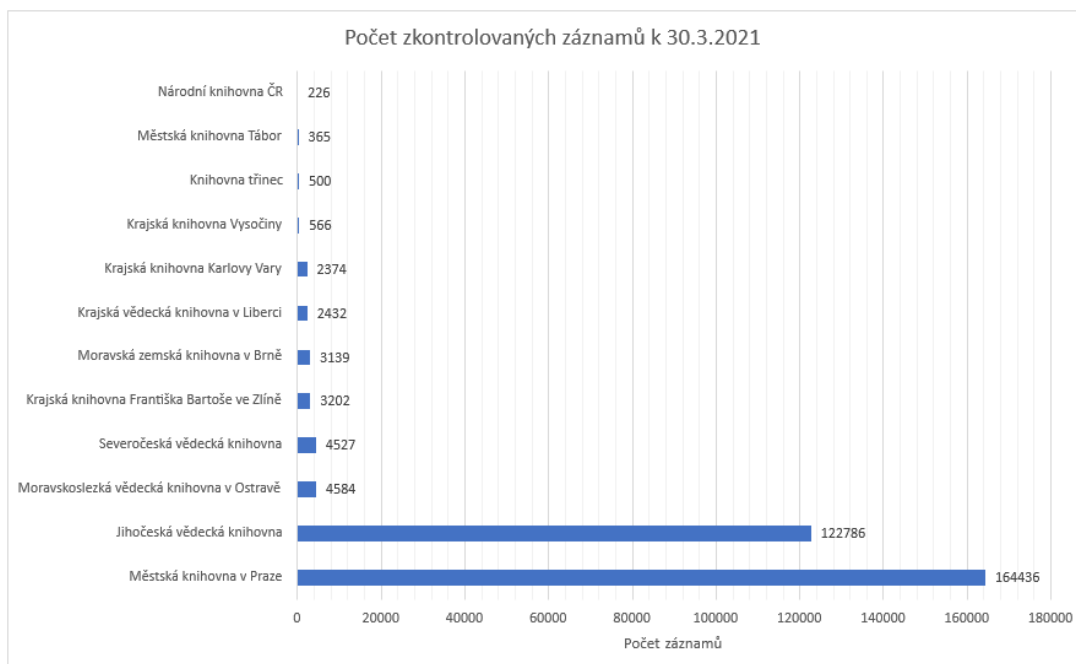
„Během roku 2020 došlo k úpravě datové struktury, součástí těchto prací byl i upgrade využívaného serverového softwaru (node.js, MongoDB, MySQL) a reinstalace virtuálních serverů na aktuální verzi operačního systému

⁸ Kramerius je digitální knihovna, která slouží pro zpřístupnění kulturního, digitálního dědictví. Digitální knihovna obsahuje několik milionů digitalizovaných stran monografií a periodik ze sbírek Národní knihovny ČR. (Kramerius, 2021)

Debian“ (Nechvátal, 2021b). Vše probíhalo za účelem větší funkcionality a vyšší stability běhu služeb projektu Obálkyknih.cz. V rámci nouzového stavu, který byl vyhlášen v České republice na jaře roku 2020, došlo k zásadnímu rozšíření a úpravám rozhraní pro revize a opravy chyb ve službě Obálkyknih.cz. Zaměstnanci knihoven na „home office“ zkontrolovali a opravovali v roce 2020 přes 197 000 záznamů.

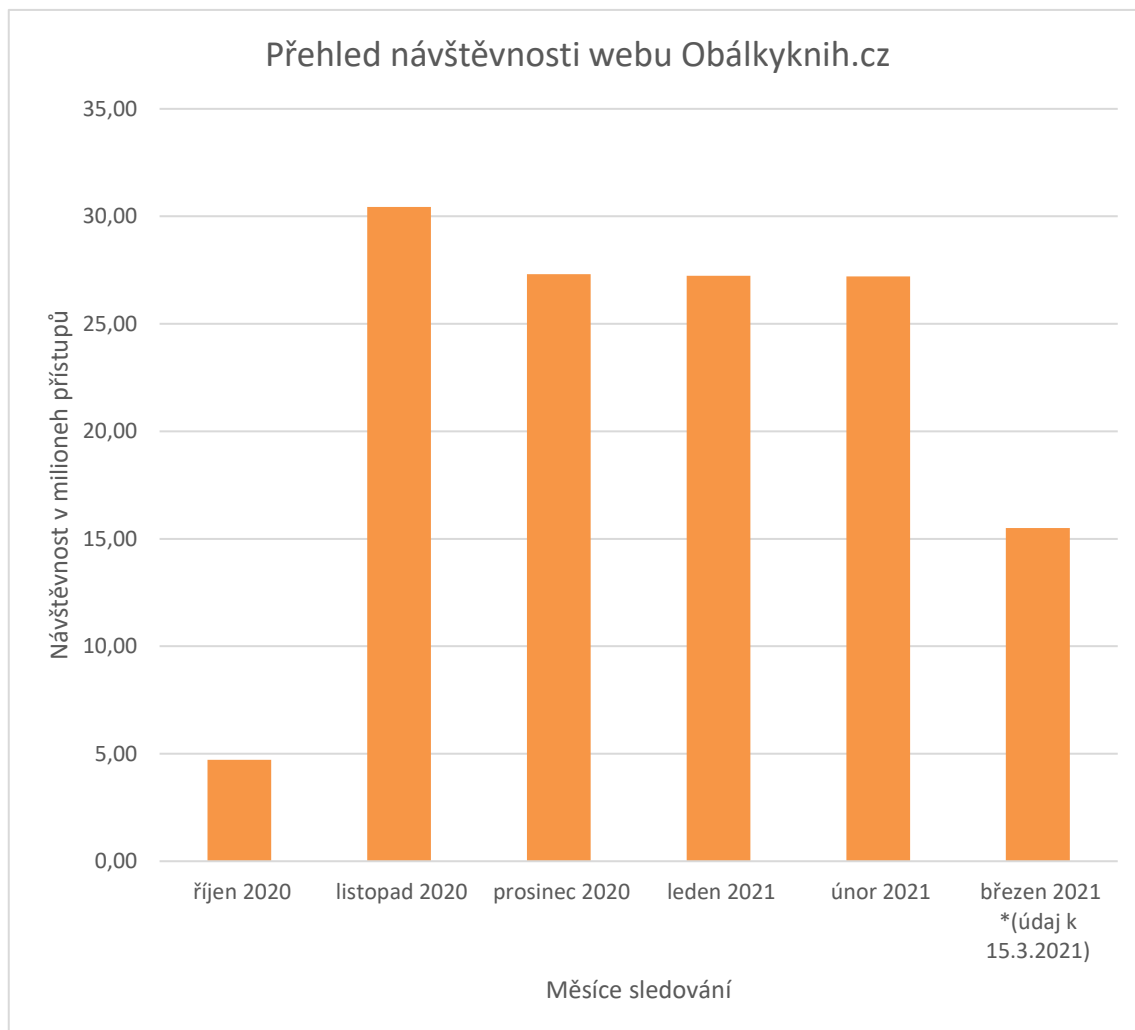
Graf 3 : Počty provedených kontrol během nouzového stavu v roce 2020 (Nechvátal, 2021b).

Graf 4 : Přehled institucí a počtu, které se zapojily do kontrolování záznamů, stav k 30.3.2021 (Nechvátal, 2021a)

Zde jsou jmenovitě zmíněny veškeré knihovny, které se podílely na kontrolách

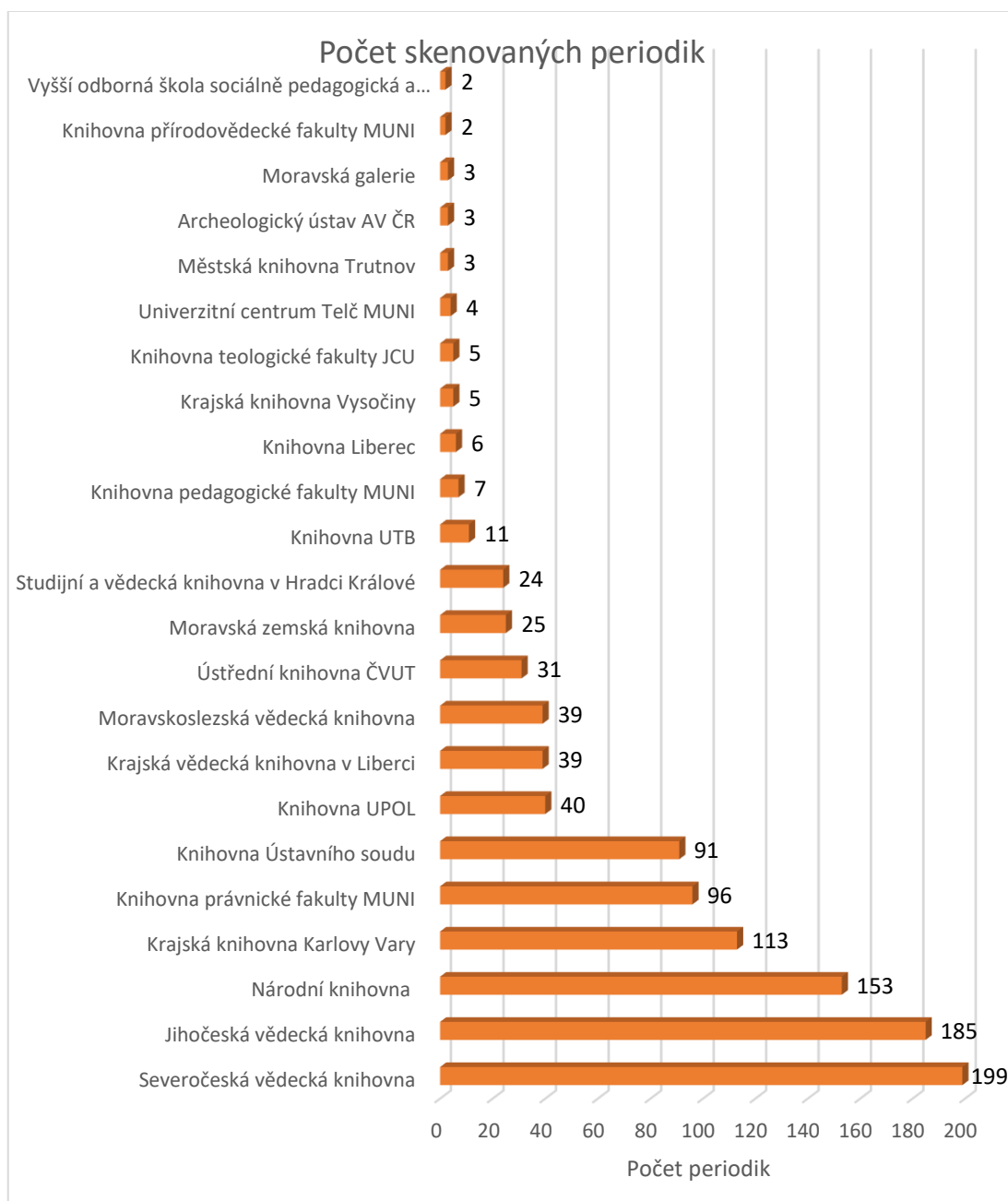
záznamů, od vzniku rozhraní pro opravy dat v projektu Obálkyknih.cz. Součástí grafu jsou i celkové počty provedených kontrol.

Graf 5 : Přehled návštěvnosti webu Obálkyknih.cz v letech 2020 až 2021 (Nechvátal, 2021a)

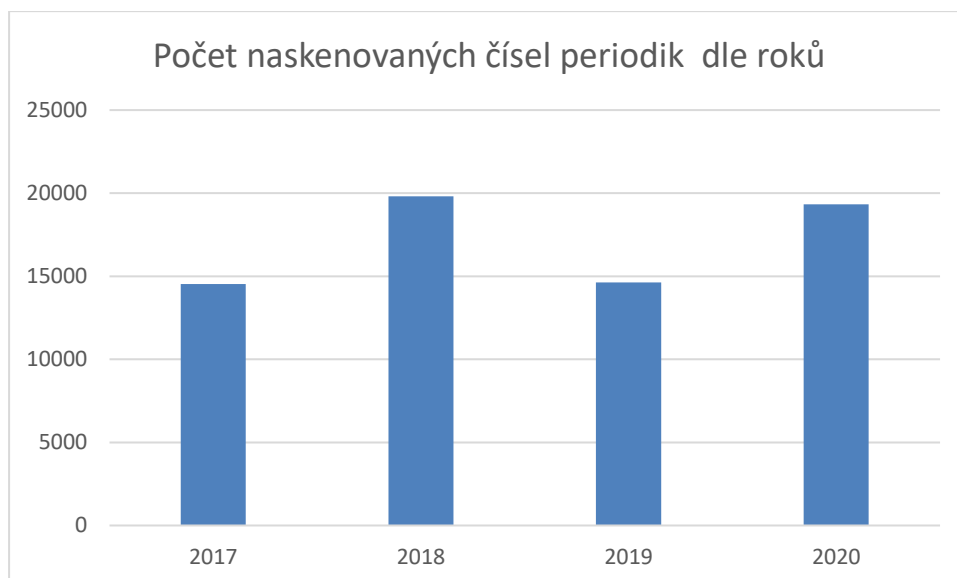
V grafu je znázorněna návštěvnost webu služby Obálkyknih.cz v časovém horizontu posledních šesti měsíců. Vzhledem k enormnímu počtu dat, není možné statistiku návštěvnosti webu déle archivovat.

6.2. Skenování periodik

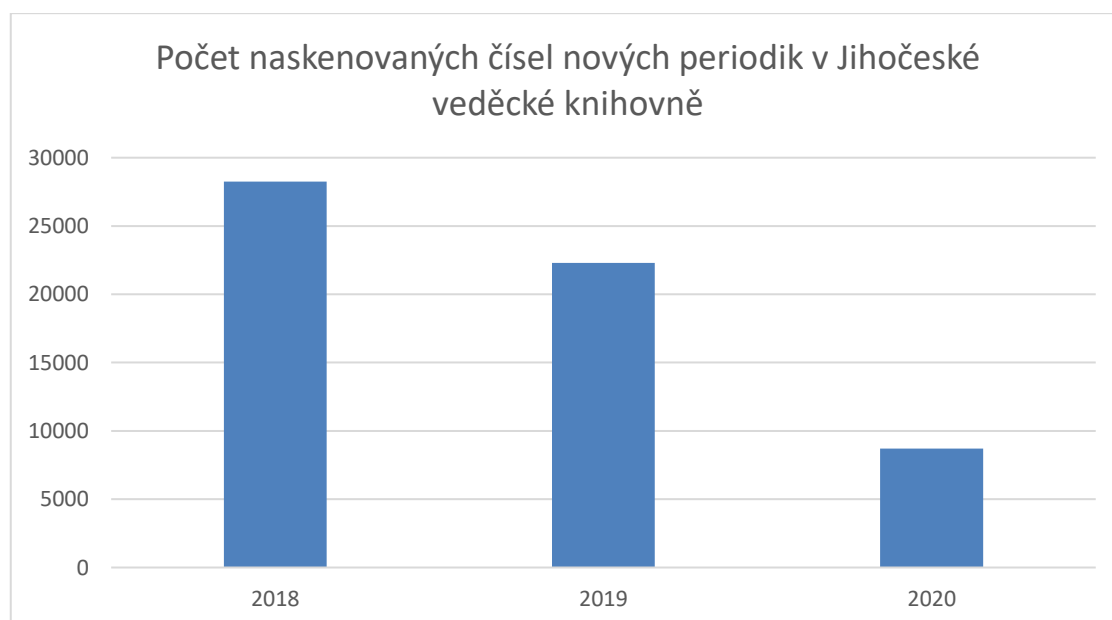
Graf 6 : Přehled institucí, které se zapojily do pravidelného skenování obálek a obsahů periodik, stav k 24.3.2021 (Nechvátal, 2021a).

Zde je graficky znázorněno, jaké knihovny se zapojují do skenování obsahů a obálek periodik. „Knihovna, která má zájem přispívat do projektu *Obálkyknih.cz* si vybere seznam titulů, u kterých se zaváže ke skenování všech nově vydaných čísel periodik. Dle personálních možností instituce, v budoucnu oskenuje i starší čísla stejného titulu (pokud se s jinou knihovnou, či se správcem projektu nedohodne jinak). Skenování starších čísel je velmi žádoucí, z důvodu možnosti fulltextového vyhledávání v obsazích (Nechvátal, 2021b).

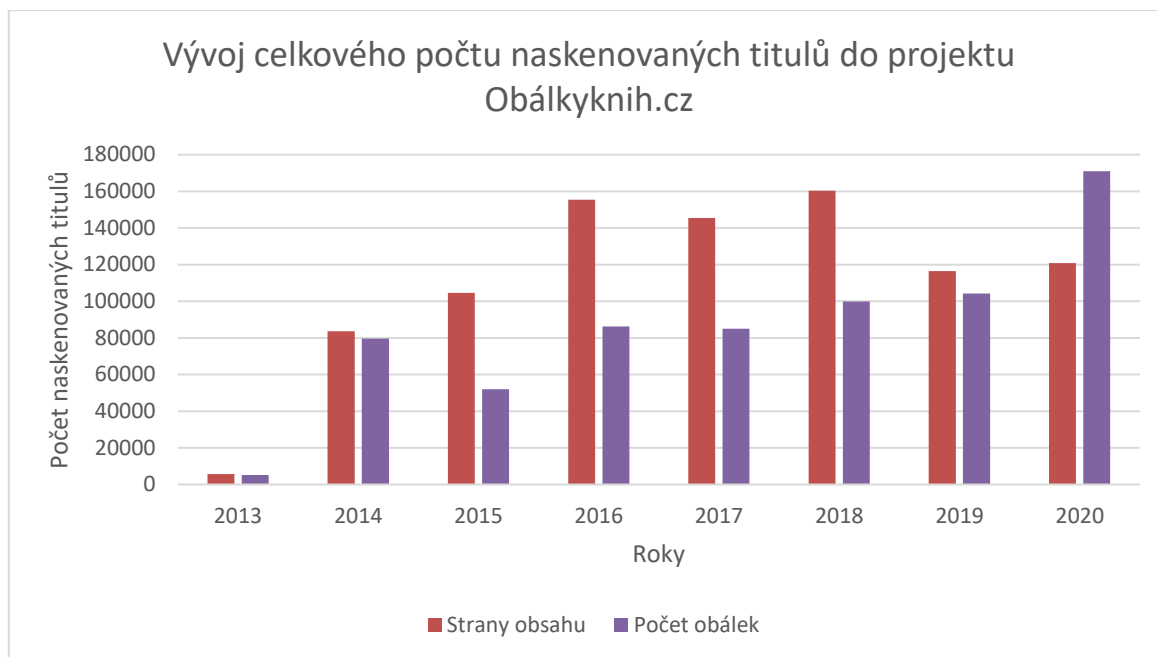
Graf 7 : Přehled vývoje počtu naskenovaných čísel periodik (Nechvátal, 2021a).

V grafu jsou znázorněny počty naskenovaných čísel periodik, které se vztahují ke konkrétnímu roku. Jsou zde záznamy ze všech knihoven, které se podílejí na skenování periodik.

Graf 8 : Přehled vývoje počtu naskenovaných čísel periodik (Nechvátal, 2021a).

Nová periodika se začala v Jihočeské vědecké knihovně pravidelně skenovat od roku 2018. Součástí skenování obálek a obsahů periodických publikací bylo i retrospektivní skenování ve skladech, kde jsou uloženy starší ročníky periodik.

Graf 9 : Přehled vývoje celkového počtu naskenovaných titulů (dle stran obsahu a počtu obálek) (Nechvátal, 2021a).

6.3. Financování služby Obálkyknih.cz

Služba je převážně financována z dotačního programu VISK3. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích a Moravská zemská knihovna v Brně vkládá do udržení fungování projektu i nemalé finanční prostředky z vlastního rozpočtu. Od roku 2016 požádaly Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích a Moravská zemská knihovna v Brně o výjimku v čerpání dotačního programu, v rámci které žádala o vyjmutí povinnosti financovat službu i z vlastního rozpočtu tzv. finanční spoluúčast na projektu. Tato žádost byla Ministerstvem kultury akceptována a na základě této výjimky byl projekt, v následujících letech, již plně financován z prostředků VISK3. (Nechvátal, 2021b)

Financování služby Obálkyknih.cz uvedeno v CZK

Rok	Finanční podpora z programu VISK 3	Jihočeská vědecká knihovna vlastní finanční podíl
2013	578 000	433 341
2014	491 000	211 449
2015	400 000	172 000
2016	678 810	0

2017	582 000	0
2018	1 398 000	0
2019	750 000	0
2020	750 400	0
CELKEM	5 478 210	966 790

Tabulka 3 : Přehled financování služby Obálkyknih.cz (Nechvátal, 2021a).

Finanční náklady byly použity především na zaplacení programátorských prací, či nákup hardwarového vybavení.

6.4. Management projektu Obálkyknih.cz

Od roku 2013, kdy byla Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích pověřena dalším rozvojem služby, je hlavním správcem celého projektu Jíří Nechvátal, který zajišťuje kompletní vedení projektu, jeho údržbu, provoz a plánování dalšího rozvoje. Jeho práce je financována z rozpočtu Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích, kde je kmenovým zaměstnancem v oddělení automatizace, správy sítě a digitalizace. Za Moravskou zemskou knihovnu se podílí na provozu, formou konzultací Petr Žabička, který je financován z rozpočtu Moravské zemské knihovny v Brně. Z dotačního programu VISK3 jsou financovány programátorské práce, které zajišťuje společnost Cosmotron Bohemia, s.r.o. Mimořádně jsou čerpány z dotačních peněz i finanční odměny pro osoby, které se podílejí na kontrolách dat projektu, zejména se jedná o anotace, komentáře, propojování e – knih na různá vydání stejného titulu, kontroly skenování periodik. Zaměstnanci knihoven, kteří se podíleli na kontrolách záznamů během nouzového stavu v letech 2020 a 2021, jsou financováni z rozpočtu své kmenové instituce. „V rámci své školní praxe spolupracovali na skenování nových dat, bez nároku na honorář, i studenti Střední školy informatiky a právních studií, z. ú.. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích financuje z vlastního rozpočtu kompletní provoz serveru (elektrina, internetová konektivita, chlazení serveru aj.), tyto finanční prostředky se do projektu již nezahrnují a nejsou součástí závěrečných zpráv projektu“ (Nechvátal 2021b).

6.5. Propagace služby Obálkyknih.cz

Služba je každoročně prezentována mezi odbornou i laickou veřejností. Pravidelné příspěvky o novinkách v projektu Obálkyknih.cz jsou součástí konferencí Knihovny současnosti⁹, setkání uživatelů knihovních systémů (ARL, Aleph). Dále byla služba prezentována na celostátních setkáních odborné knihovnické obce např.: setkání pracovní skupiny pro seriálové publikace Národní knihovny v Praze, seminář účastníků SK ČR, konference Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě, porada ředitelů SDRUK – Hradec Králové 29. listopadu 2013. „*Služba byla představena i pro studenty knihovnictví na Masarykově univerzitě v Brně a Univerzity Karlovy v Praze (Jinonické informační pondělky)*“ (Nechvátal, 2019c). Pravidelně se objevují články o službě v knihovnickém periodiku Čtenář a Biblio.

⁹ Na konferenci Knihovny současnosti byla služba Obálkyknih.cz prezentována v letech 2008, 2012, 2013, 2014, 2016, 2017, 2018.

7. Vyhodnocení dvou dílčích výzkumů

Komparací dokumentů, kvantitativní analýzy a rozhovorů s osobami, které jsou do služby zapojeny, je zřejmé, že Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích a Moravská zemská knihovna v Brně mají všechny předpoklady stát se pevným bodem ve službě Obálkyknih.cz. Služba dokázala spojit několik na sobě nezávislých projektů nabízejících obohacování knihovnických katalogů do jedné fungující služby a zpřístupnit tato data knihovnickým systémům v jednotném univerzálním formátu. Zároveň má služba zásadní význam pro české knihovnictví i v porovnání se zahraničními projekty. „*Podarilo se vybudovat národní službu, na které se podílí velká část českých knihoven a kterou využívá většina knihoven v České republice*“ (Žabička, 2021).

Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích projekt připomínkovala již od jeho počátku a stála o jeho další vývoj a využití ve více knihovnách. Při převzetí celé služby v roce 2013 bylo klíčové, že kmenový zaměstnanec Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích Jiří Nechvátal o službu jevil zájem a měl ucelenou představu o tom, kam by služba měla dále směřovat. Zároveň dokázal svou vizí přesvědčit vedení Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích, aby službu převzala do své správy a investovala do rozvoje služby svůj čas a své finance. Důležitým aspektem byla také kladná zkušenost se společností Cosmotron Bohemia, s.r.o., která zajišťuje programátorské práce při rozvoji projektu. Dále po převzetí služby Obálkyknih.cz, bylo důležité provedení změny organizace práce u některých kmenových zaměstnanců Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích, aby se mohli podílet na skenování obálek, obsahů u titulů v rámci fondů Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích. „*Zachována však byla i spolupráce s Moravskou zemskou knihovnou v Brně, která nadále provozuje jeden ze serverů. Podarilo se tak udělat projekt méně závislý na jediné instituci.*“ (Žabička, 2021)

Služba Obálkyknih.cz prošla během třinácti let, od svého vzniku, rychlým vývojem. Kromě roku 2013/2014, kdy docházelo k převzetí a stabilizaci celé služby, byly každý rok implementovány další nové funkce, které obohacují knihovní katalogy. Služba Obálkyknih.cz se postupně dostávala do širšího povědomí u českých knihoven a tím i narůstal počet jejich registrací do projektu.

Spolu s větším zájmem o obohacení knihovního katalogu, se každoročně navyšují i počty naskenovaných obálek titulů a jejich obsahů. Znatelný nárůst je zaznamenán i u skenování obálek a obsahů periodik. Díky kooperaci knihoven, kdy každá knihovna skenuje vybrané tituly periodik, je možné v knihovním katalogu zobrazit obálky a obsahy většiny periodických publikací vycházející na území České republiky a taktéž významná vědecká zahraniční periodika odebíraná akademickými knihovnami. Také návštěvnost webu služby Obálkyknih.cz zaznamenala znatelný nárůst, hlavně z důvodu zveřejňování dostupných informací k titulům v rámci projektu. Některé automatizované systémy nezvládají zobrazovat v knihovních katalozích všechny dostupné informace ke konkrétnímu titulu např. obsahy, seznam citované literatury, anotace, hodnocení, komentáře, odkazy na zdigitalizované tituly. Z tohoto důvodu je čtenář nucen, pokud se chce k těmto informacím dostat, přejít na stránky Obálkyknih.cz. Povinností zapojené knihovny je, uvést na stránkách svého knihovního katalogu odkaz na stránky projektu.

Pro většinu knihoven jsou služby projektu Obálkyknih.cz klíčové, jelikož knihovní katalog v současnosti obohacuje projekt až o dvanáct informací u každého titulu (komentáře, anotace, authority, citace, doporučení literatury, fulltexty obsahů, e-knihy, komentáře a hodnocení, obálky periodik a dokumentů, odkazy na zdigitalizované dokumenty, seznam literatury). Běžní čtenáři a menší knihovny preferují obohacení svého katalogu především o obálky, komentáře, anotace, doporučení literatury k titulům. Oproti tomu pro vědecké knihovny jsou důležité především seznamy literatury, obsahy knih, citace, jelikož tyto části potřebují studenti ke své práci. Díky indexaci obsahů, anotací je čtenář schopný najít více zdrojů dokumentů. Čtenáři si za dobu fungování projektu na tyto rozšiřující informace k titulům zvykli. A dnes by zřejmě, při výpadku služeb projektu Obálkyknih.cz, tyto prvky čtenáři znatelně postrádali.

Služba Obálkyknih.cz má knihovnám co nabídnout. *„Nyní je spíš na jednotlivých knihovnách, užívajících různé knihovní systémy, aby tyto funkce využily v co největší úplnosti. A to se zatím neděje – řada knihoven nemá např. v katalogu implementovanu možnost vyhledávání podle obsahu knih, časopisů a dalších dokumentů. Mohl by k tomu přispět možná i dotační projekt VISK – zaměřit se právě na implementaci všech existujících funkcí projektu Obálkyknih.cz“* (Hájková, 2021).

Projekt Obálkyknih.cz je ryze český projekt bez návaznosti v zahraničí. V zahraničí se nachází několik samostatných komerčních projektů, jako je například Librarything. (Librarything, 2021) Dalším zdrojem nabízející obohacení záznamů knih jsou Google Books a API Amazonu.

8. Možnosti dalšího rozvoje projektu Obálkyknih.cz

V rámci rozvoji služby by měla být pravidelnější setkání se zástupci zapojených knihoven, aby docházelo k častější zpětné vazbě a tím i ke zkvalitnění projektu. Řada knihoven stále nevyužívá všechny nabízené prvky, kterými lze obohatit knihovní katalog díky službě Obálkyknih.cz. V rámci častější propagace projektu by se mohla tato skutečnost změnit.

Možným přínosem pro projekt by bylo zapojení více dobrovolníků, či zaměstnanců knihoven do kontrol, které by vedly ke zkvalitnění záznamů (obálky o větším rozlišení, doplnění obsahu, anotace). V letech 2020-2021 během nouzového stavu prošlo zpětnou kontrolou přes 364 000 záznamů, které kontrolovalo přes 100 knihovníků, kteří byli doma v režimu home office. Stále zbývá ke kontrole přes 1 000 000 záznamů. Tak jako při skenování, je žádoucí kooperace knihoven i v tomto bodě. Nové záznamy do služby stále přibývají a zpětné kontroly a opravy dat jsou důležité.

9. Závěr

Základní rozsah nabízených funkcí v knihovním katalogu, přestal v souvislosti s technologickým vývojem, uživatelům knihoven na začátku tisíciletí stačit. Knihovny si tuto skutečnost uvědomovaly a hledaly způsob, jak svým čtenářům vyhovět. Knihovní katalogy bylo nutné obohatit o další multimediální a jiné prvky, které by zaujaly čtenáře všech věkových kategorií. Naplnění tohoto cíle bylo jedním z důvodů vzniku služby Obálkyknih.cz. Zpětně je možné konstatovat, že její služba Obálkyknih.cz splnila. Projekt v současnosti bezplatně obohacuje knihovní katalogy všem zaregistrovaným knihovnám, bez rozdílu na jejich velikost.

Služba Obálkyknih.cz knihovní katalog v současnosti obohacuje až o dvanáct informací u každého titulu (komentáře, anotace, authority, citace, doporučení literatury, fulltexty obsahů, e-knihy, komentáře a hodnocení, obálky periodik a titulů, odkazy na zdigitalizované tituly, seznam literatury). Čtenáři si za dobu fungování projektu na tyto rozšiřující informace k titulům zvykli. Dá se předpokládat, že by při výpadku služby Obálkyknih.cz, tyto prvky čtenáři znatelně postrádali.

Bakalářská práce byla zaměřena na službu Obálkyknih.cz: popis projektu a jeho perspektiv. Cílem práce bylo detailně analyzovat celou službu Obálkyknih.cz a podrobně zachytit její dynamický vývoj. Teoretická část bakalářské práce se zabývala vývojem projektu až po jeho současný stav v roce 2021. V rámci této části byla také zmíněna úloha Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích v projektu Obálkyknih.cz. a postupné zapojování knihoven na přispívání daty do projektu.

V praktické části byla provedena kombinovaná metodika výzkumu. Pomocí statistických údajů proběhla kvantitativní analýza celého projektu. Součástí výzkumu byly provedeny tři rozhovory s odborníky, kteří jsou zapojeni do projektu Obálkyknih.cz. Komparací získaných informací z kvantitativní a kvalitativní analýzy je zřejmé, že se podařilo vybudovat národní službu, na které se podílí velká část českých knihoven a zároveň je využívána většinou knihoven v ČR. Služba Obálkyknih.cz tak spojuje knihovny v České republice a díky jejich spolupráci dochází k rozvoji služby

Kooperace Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích a Moravské zemské knihovny v Brně se jeví, jako ideální pro fungování celé služby. Služba tak není závislá pouze na jednom subjektu a je díky nastavenému hardwarovému řešení jsou minimalizovány případné výpadky služby. Projekt Obálkyknih.cz stále sleduje aktuální knihovnické trendy a je nadále rozvíjen.

10. Seznam použité literatury

1. BALÍKOVÁ, Marie; DVOŘÁKOVÁ, Helena, 2008. Projekt TOC – obohacování bibliografických záznamů o obsahy a obálky dokumentů. Knihovny současnosti 2008. Brno : Sdružení knihoven ČR, 2008. s. 278-296.
2. HÁJKOVÁ, Zuzana, 2021. *Ústní sdělení ze dne 29.3.2021*. Dostupné v příloze BP
3. HOLÁSKOVÁ, Jitka, 2010. Přehled činnosti Vědecké knihovny v Olomouci za rok 2009. In: *Vědecká knihovna v Olomouci* [online]. 2009 [cit. 2021-02-03]. Dostupné také z: <https://www.vkol.cz/uploads/page/62/doc/vz2009.pdf>
4. Jihočeská vědecká knihovna, ©1997–2021. *O knihovně* [online]. [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: https://www.cbvk.cz/historie_knihovny.html
5. KDT – Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy, 2001. [databáze online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2001 [cit. 2021-03-30]. Dostupné z URL: https://aleph.nkp.cz/F/?func=find-c&local_base=KZK&ccl_term=wzk%3Dfrbr
6. Kohoutí Kříž : šumavské ozvěny, ©2001–2021 [on-line] . Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích [cit. 03.04.2021]. Překlady a české texty Jan Mareš, elektronická verze Ivo Kareš. Dostupné z: <https://www.khoutikriz.org>
7. Kramerius, 2021. *Informace* [online]. [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/about>
8. Librarything, 2021. *About* [online]. [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <https://www.librarything.com/forlibraries>
9. Národní knihovna České republiky, ©2021. *Čtenářům* [online]. 2021 [cit.

2021- 02 - 03]. Dostupné z: <https://dnnt.nkp.cz/ctenar.html>.

10. MYNÁŘOVÁ, Věra, 2011. Obalkyknih.cz – služba knihovnám a jejich uživatelům. *Duha: Informace o knihách a knihovnách z Moravy* [online]. 2011, 25(1) [cit. 2021-04-17]. ISSN 1804-4255. Dostupné z: <http://duha.mzk.cz/clanky/obalkyknihcz-sluzba-knihovnam-jejich-uzivatelum>
11. NECHVÁTAL, Jiří, 2019a. 12. výroční seminář SK ČR : Služba Obálkyknih.cz [online prezentace]. 2019 [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:JT_GMitAx5kJ:https://www.caslin.cz/caslin/dokumenty/rok2019/obalkyknih+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=firefox-b-d
12. NECHVÁTAL, Jiří, 2015a. Co nabízí služba Obálkyknih.cz. *Čtenář* [online]. Kladno: Středočeská vědecká knihovna, 67(9) [cit. 2021-02-03]. ISSN 1805-4064. Dostupné z: <http://ctenar.svkkk.cz/clanky/2015-roc-67/9-2015/co-nabizi-sluzba-obalkyknih-cz-147-2020.htm>
13. NECHVÁTAL, Jiří, 2021a. *Ústní sdělení ze dne 2.3.2021*. Dostupné v příloze BP
14. NECHVÁTAL, Jiří. 2019b. Novinky v služby Obálkyknih.cz. In: *Knihovny současnosti 2019*. Praha: Sdružení knihoven České republiky; V Brně: Moravská zemská knihovna, s. 124-129. ISBN 978-80-86249-89-6.
15. NECHVÁTAL, Jiří, 2018a. Novinky v služby obálkyknih.cz. In: *Knihovny současnosti 2018*. Praha: Sdružení knihoven ČR, s. 23-30. ISBN 978-80-86249-86-5.
16. NECHVÁTAL, Jiří, 2021b. Obálkyknih.cz – rozvoj služby v roce 2020. In: *Obálkyknih.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-02-03]. Dostupné také z: https://obalkyknih.cz/obalky2020_zprava.pdf
17. NECHVÁTAL, Jiří, 2020. Obálkyknih.cz – rozvoj služby v roce 2019. In:

- Obálky knih.cz* [online]. 2020 [cit. 2021-02-03]. Dostupné také z: https://obalkyknih.cz/obalky2019_zprava.pdf
18. NECHVÁTAL, Jiří, 2019c. *Obálky knih.cz – rozvoj služby v roce 2018*. In: *Obálky knih.cz* [online]. 2019 [cit. 2021-02-03]. Dostupné také z: https://obalkyknih.cz/obalky2018_zprava.pdf
19. NECHVÁTAL, Jiří, 2018b. *Obálky knih.cz – rozvoj služby v roce 2017*. In: *Obálky knih.cz* [online]. 2018 [cit. 2021-02-03]. Dostupné také z: https://obalkyknih.cz/obalky2017_zprava.pdf
20. NECHVÁTAL, Jiří, 2017. *Obálky knih.cz – rozvoj služby v roce 2016*. In: *Obálky knih.cz* [online]. 2017 [cit. 2021-02-03]. Dostupné také z: https://obalkyknih.cz/obalky2016_zprava.pdf
21. NECHVÁTAL, Jiří, 2016a. *Obálky knih.cz – rozvoj služby v roce 2015*. In: *Obálky knih.cz* [online]. 2016 [cit. 2021-02-03]. Dostupné také z: https://obalkyknih.cz/obalky2015_zprava.pdf
22. NECHVÁTAL, Jiří, 2015b. *Obálky knih.cz – rozvoj služby v roce 2014*. In: *Obálky knih.cz* [online]. 2015 [cit. 2021-02-03]. Dostupné také z: https://obalkyknih.cz/obalky2014_zprava.pdf
23. NECHVÁTAL, Jiří, 2014. *Obálky knih.cz – rozvoj služby v roce 2013*. In: *Obálky knih.cz* [online]. 2014 [cit. 2021-02-03]. Dostupné také z: https://obalkyknih.cz/obalky2013_zprava.pdf
24. NECHVÁTAL, Jiří, 2016b. *Projekt Obálky knih.. Biblio Literární noviny : časopis pro čtenářskou veřejnost - o knihách ze všech stran*. Praha : Litmedia a.s., 2016, č. 6 [cit. 2021-02-03]. ISSN 2336-1921.
25. NECHVÁTAL, Jiří, 2019d. *Služba Obálky knih.cz: implementační manuál pro knihovní systémy*. In: *Obálky knih.cz* [online]. 2019 [cit. 2021-02-03]. Dostupné také z:

<https://docs.google.com/document/d/1b2iw31p5Izs0cHyDmErETQSp4KppBVm05BBCKiw67kI/edit#>

26. Obálky knih.cz, ©2008–2020e. *Komentáře a hodnocení* [online]. [cit. 2021-02 - 03]. Dostupné z:
<https://github.com/cbvk/obalkyknih/wiki/Dokumentace-koment%C3%A1%C5%99e-a-hodnocen%C3%AD>.
27. Obálky knih.cz, ©2008–2020a. *O služby Obálky knih* [online]. [cit. 2021-02 - 03]. Dostupné z: <https://obalkyknih.cz/about>.
28. Obálky knih.cz, ©2008–2020c. *Online nápověda skenovací klient : Skenování monografie* [online]. [cit. 2021-02 - 03]. Dostupné z:
<https://github.com/cbvk/obalkyknih/wiki/Online-napoveda-skenovaci-klient---Skenovani-monografie>
29. Obálky knih.cz, ©2008–2020d. *Online nápověda skenovací klient : Skenování periodik* [online]. [cit. 2021-02 - 03]. Dostupné z:
<https://github.com/cbvk/obalkyknih/wiki/Online-napoveda-skenovaci-klient---Skenovani-periodika>
30. Obálky knih.cz, ©2008–2020b. *Zapojte se do skenování obsahů a obálek* [online]. [cit. 2021-02 - 03]. Dostupné z: Obálky knih - Databáze obálek knih (obalkyknih.cz).
31. RICHTER, Vít, 2008. Kopie obálek a anotace v katalozích. Bulletin SKIP [online]. 2008, roč. 1 [cit. 2021-04-30]. ISSN 1213-5828. Dostupné z:
<https://bulletin.skipcr.cz/bulletin/Bulletin.htm>
32. SKIP, 2021. *Knihovna roku* [online]. 2021 [cit. 2021–02–03]. Dostupné z:
<https://www.skipcr.cz/regiony/02-stredocesky-region/knihovna-roku-vesnice-roku-stredocesky-kraj/cena-knihovna-roku>.
33. Souborný katalog, 2014 [online]. [cit. 2021-02 - 03]. Dostupné z:
https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=skc

34. Souborný katalog, 2019. *Číslo ČNB* [online]. [cit. 2021- 02 - 03]. Dostupné z: <https://www.caslin.cz/caslin/spoluprace/sluzby-souborneho-katalogu-cr/cislo-cnb-v-sk-cr>.
35. VISK. *Vyhlášení výběrových dotačních řízení VISK a Knihovna 21. století na rok 2021* [online]. [cit. 2021–02–03]. Dostupné z: <https://visk.nkp.cz/>.
36. VOJNAR, Martin, 2007. *Trendy rozvoje automatizovaných knihovních systémů*. [online]. (Konference KNIHOVNY.CZ - od internetu ke čtenářství, 20.-22.6.2007) [cit. 2008-03-07]. Dostupný z : <http://skip.nkp.cz/ValHro07/keStazeni/Vojnar.ppt>
37. WIKIKNIHOVNA, 2012. *OCLC* [online]. 2012 [cit. 2021–02–03]. Dostupné z: <https://wiki.knihovna.cz/index.php/OCLC>
38. WIKIPEDIE, 2021. *Čárový kód* [online]. 2021 [cit. 2021–02–03]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8C%C3%A1rov%C3%BD_k%C3%B3d.
39. WIKIPEDIE, 2019. *International Standard Serial Number* [online]. 2019 [cit. 2021–02–03]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/International_Standard_Serial_Number.
40. ZÁKONY PRO LIDI, 2010-2021. *Právo autorské a práva s ním související*. [online]. 2010-2021 [cit. 2021–02–03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-121#p37>
41. ŽABIČKA, Petr, 2018. Sekce pro informační technologie. In: *Knihovny současnosti 2018*. Praha: Sdružení knihoven ČR, s. 23-25. ISBN 978-80-86249-86-5.
42. ŽABIČKA, Petr, 2021. *Emailová korespondence ze dne 26.3.2021*. Dostupné v archivu autorky

Seznam grafů

Graf 1 : Počet nově přihlášených knihoven do služby v časovém rozmezí 2009 - 2020..	15
Graf 2 : Počty doplněných anotací u záznamů.....	32
Graf 3 : Počty provedených kontrol během nouzového stavu v roce 2020.....	34
Graf 4 : Přehled institucí a počtu, které se zapojili do kontrolování záznamů	34
Graf 5 : Přehled návštěvnosti webu Obálkyknih.cz v letech 2020 až 2021	35
Graf 6 : Přehled institucí, které se zapojily do pravidelného skenování obálek a obsahů 36	
Graf 7 : Přehled vývoje počtu naskenovaných čísel periodik	37
Graf 8 : Přehled vývoje počtu naskenovaných čísel periodik	37
Graf 9 : Přehled vývoje celkového počtu naskenovaných titulů.....	38

Seznam obrázků

Obrázek 1 : Celková architektura systému	17
Obrázek 3 : Ukázka skenovacího klienta	27
Obrázek 4 : ukázka skenovacího klienta prázdný dokument.....	28
Obrázek 5 : ukázka skenovacího klienta - naskenovaná publikace.....	28
Obrázek 6 : ukázka skenovacího klienta - naskenované periodikum	29
Obrázek 7 : Ukázka rozhraní pro opravu dat v systému Obálkyknih.cz.....	30

Seznam tabulek

Tabulka 1 : Celkové příspěvky do služby, přes skenovacího klienta, dle jednotlivých knihoven	17
Tabulka 2 : Přehled implementovaných funkcí služby Obálkyknih.cz ve vybraných knihovních systémech	19
Tabulka 3 : Přehled financování služby Obálkyknih.cz	39

Seznam příloh

Příloha A. Rozhovor s Ing. Jiřím Nechvátalem	I
Příloha B. Rozhovor s Ing. Petrem Žabičkou	IV
Příloha C. Rozhovor s PhDr. Zuzanou Hájkovou	VII
Příloha D. Informovaný souhlas	X

Příloha A.

Rozhovor s Ing. Jiřím Nechvátalem, správcem služby Obálkyknih.cz a vedoucím oddělení automatizace, správy sítě a digitalizace v Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích.

Datum konání rozhovoru: 26. března 2021

Místo konání: Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích

Autorizace: 29. března 2021

1. Proč jste se rozhodl pro převzetí služby Obálkyknih.cz?

V letech 2008-09 jsme v Jihočeské vědecké knihovně (dále JVK) uvažovali o systému umožňující napojení externího obsahu k záznamům v knihovním katalogu. Měli jsme již vytvořenou specifikaci tohoto systému a řešili technické detaily s našim dodavatelem AKS automatizovaného knihovního systému (dále AKS). V tomto období se objevila i služba Obálkyknih.cz (dále OKCZ) a dost nás zaujala. Vývoj vlastního systému jsme pozastavili a studovali možnosti OKCZ. Při implementaci Obálkyknih.cz jsem často řešil s kolegou Petrem Žabičkou z Moravské zemské knihovny (dále MZK) technické detaily fungování služby a posílal mu neustále připomínky na další vylepšení a opravy. Kolegu Petra Žabičku asi přestalo bavit stále řešit "mé otravné dotazy" a nabídl, zda bych nechtěl v JVK celou službu převzít a já souhlasil. A vlastně jsem ani v té době nevěděl do čeho jdeme.

2. Jaký byl průběh převzetí služby Obálkyknih.cz?

V roce 2013, kdy jsme službu převzali, se rozbíhalo skenování pomocí aplikace "Skenovací klient". Bohužel původní serverová část služby na tento krok nebyla zcela připravena a hrozilo, že systém z důvodu nadměrného zatížení zkolabuje. Bylo nutné provést zásadní změny v datovém modelu a stabilizovat běh celého služby. Prostě "přežít".... což se naštěstí povedlo. Zároveň se připravoval přesun serverů z MZK do JVK. S tím souvisel upgrade síťové infrastruktury, serverů a internetové konektivity v JVK, což vyžadovalo hodně času, sil a také prostředků. K vlastnímu přesunu serverů došlo až v září 2014.

3. Jaký byl definován hlavní cíl při převzetí služby Obálkyknih.cz?

Naším cílem bylo službu vylepšit o další funkce, které nám umožní obohatit katalog knihovny o další prvky a být tak atraktivnějším pro čtenáře knihoven všech věkových kategorií. Doba to vyžadovala a knihovní katalogy v té době oproti tehdejšímu čtenářským portálům a e-shopům velmi zaostávaly. "Bojovali" jsme společně o stejnou skupinu uživatelů. Dle mého názoru, se knihovny mohly, buď přizpůsobit trendům, nebo postupně skomírat a přicházet hlavně o mladší uživatele.

4. Jaké jste měl očekávání od služby Obálkyknih.cz?

Já osobně asi pomoci své knihovně a tím i všem ostatním knihovnám. A jak odpovídám výše, původní představy narazily na realitu a některá očekávání jsem musel přehodnotit. Například tvůrci AKS a provozovatelé knihovních systémů implementují nové funkcionality s velkým zpožděním.

5. Jaký význam má služba Obálkyknih.cz pro české knihovnictví?

To je otázka, kterou asi nemohu zodpovědět objektivně sám, protože mám službu na starost. Za sebe a JVK mohu říci, že služba Obálkyknih.cz je pro nás klíčový. Obohacuje katalog o čtenářsky zajímavé prvky (až 12 různých informací ke každé knize), které by "vypnutím" serverů Obálkyknih.cz určitě čtenáři postrádali.

6. Existuje v zahraničí podobná služba, který obohacuje knihovní katalogy?

Nevím o žádném takovém veřejném projektu. Snad jen Google Books, ale ten má trochu jiné poslání a účel. Knihovny v České republice mají výhodu v možnosti využít výjimky v autorském zákoně, která povoluje pro potřeby knihoven zpřístupňovat veřejnosti obálky, obsahy apod. Toto např. na Slovensku, či jinde nemají. Narazil jsem na případy v zahraničí, a není jich málo, že si každá knihovna skenovala obálky svých knih sama a používá je pouze ve svém katalogu. Neexistovala spolupráce a dělba práce. Toto je předem prohraný boj. Budoucnost je ve spolupráci všech.

7. Jaké plány máte s projektem do budoucna?

Udržet projekt alespoň v rozsahu funkčnosti, jaký je v současnosti a případně jej rozšiřovat o nově dostupné funkce a databáze. Aktuálně jsme projekt např. rozšířili o poskytování odkazů na zpřístupněné digitalizované tituly z projektu "Díla nedostupná na trhu" (DNNT). V dnešní Covidové době jsme se soustředili na kontroly stávajících záznamů. Využili jsme knihovníky, pracující z domova na

home office. Při kontrolách záznamů doplňujeme chybějící identifikátory, popisná metadata, anotace, vybíráme nejkvalitnější obálku (rozlišení, bez nálepek). Zároveň se opravovaly chybné záznamy a propojovaly se související záznamy (dílové tituly). Do dnešního dne (duben 2021 bylo takto zkontrolováno přes 320 000 záznamů. Ještě zbývá překontrolovat cca. 1.5 miliónu záznamů.

Příloha B.

Rozhovor s Ing. Petrem Žabičkou, iniciátorem vzniku projektu Obálkyknih.cz a náměstkem ředitele Moravské zemské knihovny v Brně

Datum konání rozhovoru: 26. března 2021

Forma rozhovoru: přes emailovou korespondenci

Autorizace: 1. dubna 2021

1. Kdy a kde vznikl podnět pro vytvoření projektu Obálkyknih.cz?

Ve Vědecké knihovně v Olomouci pracoval Ing. Martin Vojnar, který byl vedle kolegů z Národní knihovny v Praze (dále NK) jedním z hlavních hybatelů záměru obohatit knihovní katalogu o obálky a obsahy knih. V roce 2004 byl pořízen Aleph Cluster a začala kooperativní katalogizace Národní knihovny, Moravské zemské knihovny a Vědecké knihovny v Olomouci. V roce 2007 byl pořízen Národní knihovnou, Moravskou zemskou knihovnou (dále MZK) a Vědeckou knihovnou v Olomouci (dále VKOL) modul ADAM do knihovního systému Aleph, který umožňoval připojovat k bibliografickému záznamu digitální dokumenty (pdf. obrázky). V NK vznikl systém na skenování obsahů (TOC server) na němž se podílela i MZK a VKOL. Samotný projekt Obálky knih vznikl 26.3. 2008, kdy byla oficiálně dohodnuta spolupráce knihoven na jeho vytvoření i to, že jeho vývoj zastřeší MZK. V ČR totiž vzniklo v té době několik samostatných aktivit nabízející obohacování knihovních katalogů obálkami: systém získávání obrázků obálek ve Vědecké knihovně v Olomouci, testovací aplikace na sdílení obrázků obálek v rámci Souborného katalogu (dále SKAT) a záměry řešení v jiných institucích. Systém postupně zanikl a navázal na něj nový projekt Obálkyknih.cz. Programátorem byl Mgr. Martin Šárfy, který v roce 2008 pro MZK zaregistroval i doménu Obálkyknih.cz.

2. Jaký byl počáteční vývoj projektu Obálkyknih.cz?

Ze začátku server Obálkyknih.cz hlavně sklízel obálky z různých velkých obchodů a vydavatelství. Obálky bylo možné vkládat přes formulář na webových stránkách projektu, nebo jiným dávkovým způsobem. Později bylo umožněno i skenování obálek prostřednictvím už zmíněného TOC serveru Národní knihovny. Na konci roku 2010 došlo ke schůzce s osobami, které byly zapojeny do projektu a dohodlo na předání provozování obálkového serveru Městské knihovně v Praze.

Hlavním důvodem tohoto kroku bylo, že MZK začínala jako partner Národní knihovny ČR s jiným projektem (Vytvoření Národní digitální knihovny), ovšem stále se zajímala o další vývoj služby Obálkyknih.cz. V roce 2013 MZK dokončila skenovací aplikaci pro Obálkyknih.cz a tak plně nahradila funkcionalitu TOC serveru NK, který byl posléze zrušen. V témže roce došlo z organizačních i personálních důvodů došlo k předání správy projektu Sdružení knihoven v ČR, které jeho provozem a dalším rozvojem pověřilo Jihočeskou vědeckou knihovnu. Zachována však byla i spolupráce s MZK, která nadále provozuje jeden ze serverů. Podařilo se tak udělat projekt méně závislý na jediné instituci.

3. Jaké byly definovány hlavní cíle projektu Obálkyknih.cz v době vzniku?

Cílem pilotního projektu bylo zprovoznění serveru poskytujícího na národní úrovni službu obohacování bibliografických údajů o další prvky. V začátku šlo zejména o obrázky obálek, ale počítalo se s aplikováním dalších objektů, jako jsou anotace, recenze, hodnocení, obsahy, informace o agregaci na úrovni díla, případně i plné texty.

4. A jaká byla očekávání od tohoto projektu?

Záměrem celého projektu bylo umožnit efektivní obohacování knihovních katalogů. Služba měla být bezplatná a dostupná všem knihovnám bez rozdílu. Důraz byl kladen na jednoduchost služby a její rychlé zavedení mezi knihovny. Od samého vzniku služby se počítalo s jejím vývojem o další prvky (anotace, obsahy, recenze, bodové hodnocení).

5. Jaký význam má projekt Obálkyknih.cz pro české knihovnictví?

Služba má zásadní význam pro české knihovnictví i v porovnání se zahraničními projekty. Podařilo se vybudovat národní službu, na které se podílí velká část českých knihoven a kterou využívá většina knihoven v ČR.

6. Existuje v zahraničí podobný projekt, který obohacuje knihovní katalogy?

Ano, v zahraničí se nachází několik podobných projektů. Příkladem je nezávislý projekt Librarything, který později svou nabídku komercionalizoval spolu se Syndetics. Nacházejí se zde zajímavé prvky, které obohacují bibliografické záznamy u beletrie. Další komerční služba, nabízející pouze naskenované obsahy u dokumentů vznikla v Německu (autorský zákon neumožňuje v Německu práci s obálkami knih). Tento projekt se snažil dostat i na český trh, ovšem finanční

náklady byly mnohonásobně vyšší, než u Obálkyknih.cz a malé knihovny by si jej tak nemohly dovolit. Obě zahraniční služby jsou omezeny jazykovou bariérou (nenacházejí se zde ve velké míře dokumenty, které nabízí český knižní trh). Volně dostupné zdroje nabízející obálky a další informace jsou Google Books nebo API Amazonu, v těchto případech jsou ale značná omezení daná podmínkami provozovatelů daných služeb.

7. Jaké plány máte s projektem do budoucna?

Moravská zemská knihovna by ráda i nadále spolupracovala s Jihočeskou vědeckou knihovnou na fungování, provozu a rozvoji celého projektu.

Příloha C.

Rozhovor s PhDr. Zuzanou Hájkovou, náměstkyní ředitele Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích

Datum konání rozhovoru: 26. března 2021

Místo konání: Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích

Autorizace: 29. března 2021

1. Proč jste se rozhodli v Jihočeské vědecké knihovně pro převzetí služby?

JVK připomínkovala službu Obálkyknih.cz od jeho počátku. Brzy jsme však začali negativně pociťovat to, že po prvotní intenzivní práci dochází ke zpomalení či zastavení některých zásadních prací. Důvodů, které nás vedly k převzetí služby byla celá řada, jmenuji tři hlavní: Za prvé, to pro nás byla důležitost celého služby nejen pro naši knihovnu, ale pro celé spektrum českých knihoven. Jednou z možností, jak vrátit službu k původní intenzitě vývoje a jeho rozsahu byla nejdříve spolupráce JVK s Moravskou zemskou knihovnou, později převzetí služby. Spolupráce s MZK ale zůstala stále zásadní.

Druhým důvodem byla jistota, že ve svém týmu pro to máme vhodného člověka – Ing. Jiřího Nechvátala, tj. odborníka, který byl pro službu od počátku zapálen a uměl o tom přesvědčit i ostatní.

A v neposlední řadě byly důvodem i zkušenosti s firmou Cosmotron, která uspěla ve výběrovém řízení na softwarovou podporu služby. Vzhledem k dosavadním pozitivním pracovním zkušenostem jsme věděli, že plánované úkoly a rozvoj systému tak nezůstanou v jejich případě jen na papíře.

2. Přináší Jihočeské vědecké knihovně provozování služby nějaké výhody?

Zcela jistě převažují výhody, nad případnými nevýhodami. Opět budu jmenovat: náš elektronický katalog tak byl velmi rychle obohacen o nové funkce – kvůli jejich otestování, to bylo podstatně dříve, než u jiných knihoven. Týkalo se to nejen obálek knih, časopisů, či zvukových CD, ale i anotací, skenování obsahů a následného vyhledávání v obsazích atp. Fond JVK v budově na Lidické (ca

100.000 svazků) byl původně umístěn pouze ve skladech, bez přístupu čtenářů ve volném výběru. Jediným klíčem pro čtenáře tak byl elektronický katalog. Brzy jsme zjistili, že kniha, jejíž záznam je obohacen o obálku, je čtenáři žádána častěji než ta bez obálky. U časopisů bych zmínila možnost skenovat obsahy jednotlivých čísel i to, že čtenáři mají možnost podle obsahů vyhledávat – najít tak články, týkající se konkrétního úzkého předmětu se podstatně zjednodušilo. Podobné to bylo u hudebního CD – naskenováním bookletů s rozpisem skladeb čtenářům velmi zjednodušilo vyhledávání.

Druhou výhodou, z hlediska organizace práce, je optimální využití pracovní doby zaměstnanců studoven, skladů atp. V době, kdy není jejich pracovní kapacita zcela využita, pracovníci se mohou podílet na skenování. Stejně tak jsou využity procesy, při kterých pracují s vybranými fondy – např. při revizi probíhá nejen běžná kontrola svazků, ale i jejich skenování. V době koronavirové epidemie jsme pro pracovníky, kteří nedělali vysoce odbornou práci (katalogizace, rešerše atp.), měli připravené odpovídající pracovní uplatnění pro home office – skenování, nebo kontrola již naskenovaných obálek.

A poslední poznámka – vedení takové služby, který má celostátní působnost, jistě přispěje i k větší prestiži JVK.

3. Jihočeská vědecká knihovna patří mezi největší přispěvatele dat, jak se Vám toho podařilo docílit?

V tomto bodu budu stručnější – je to především zásluha Ing. Jiřího Nechvátala a znovu bych zopakovala část předchozí odpovědi v bodu 2 – přispěla k tomu i změna organizace práce i změna a doplnění náplní práce řady pracovníků JVK, aniž by tím byly omezeny hlavní činnosti knihovny.

4. Jak je služba dle Vašeho názoru vnímána mezi knihovníky?

Myslím, že knihovníci, a to nejen z naší knihovny, oceňují především okamžité výsledky spolupráce. Pokud se podílí na službě, naskenují obálku, přidají anotaci atp., výsledek jejich práce je okamžitě viditelný v katalozích ostatních knihoven, v Souborném katalogu ČR.

5. Jak je služba dle Vašeho názoru vnímána mezi čtenáři?

Čtenáři berou toto obohacení katalogu jako samozřejmost, velmi jej využívají, ale pravděpodobně netuší, že existuje služba Obalkyknih.cz a tak nevidí práci jak JVK, tak všech knihoven, zapojených do služby.

6. Postrádáte nějaké funkce ve službě? Rozšířila byste službu o nějakou novou vlastnost?

Domnívám se, že všechny základní úkoly, které si služba Obálkyknih.cz vytyčila, jsou naplněny. Nyní je spíš na jednotlivých knihovnách, užívajících různé knihovní systémy, aby tyto funkce využily v co největší úplnosti. A to se zatím neděje – řada knihoven nemá např. v katalogu implementovánu možnost vyhledávání podle obsahu knih, časopisů a dalších dokumentů. Mohl by k tomu přispět možná i dotační služba VISK – zaměřit se právě na implementaci všech existujících funkcí služby Obálkyknih.cz. Jaký je současný stav katalogů velkých českých knihoven v této oblasti, předvedl v několika prezentacích i Ing. Jirí Nechvátal.

Příloha D.

Informovaný souhlas s rozhovorem a jeho užitím

V rámci bakalářské práce s názvem „Obálkyknih.cz : popis projektu a jeho perspektiv“, která je realizována na ÚISK FF UK jste byl/a vybrána a požádán/a o rozhovor. Cílem práce je detailně popsat službu Obálkyknih.cz a podrobně zachytit její vývoj v letech 2008 až 2021. Vaše účast na rozhovoru je zcela dobrovolná. Není Vaší povinností odpovědět na všechny otázky, naopak je zcela na Vašem uvážení, jaké informace a zkušenosti v rozhovoru sdělíte.

Pro potřeby analýzy se rozhovor s Vámi bude nahrávat. Nahrávání může být na Vaši žádost kdykoliv přerušeno. Celý rozhovor bude přepsán do textové podoby a Vámi následně autorizován. Autorizovaný rozhovor bude součástí bakalářské práce a následně uložen a zpřístupněn v Repozitáři závěrečných prací UK.

Souhlasím, aby rozhovor nebyl anonymizován.

Datum rozhovoru:

Jméno a příjmení:

Podpis: